

İDARE

Dahiliye Vekaletinin Aylık Mecmuası

Yıl: 10

Şubat 1938

Sayı: 119

RESMÎ KISIM

Halkevleri yıl dönümü münasebetiyle Sayın Şükrü Kayanın nutku.

Tayinler.

Kanunlar, Meclis kararları, Tefsirler.

Kararname, Nizamname, Talimatnameler.

Tayinler.

Tekaüt ve yetim aylıkları.

MAKALELER

İngiltere’de memur rejimi.

HAŞAN ŞÜKRÜ ADAL

Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

1938

Resmî Kısım

Halkevlerinin 6 inci yıldönümü 20/2/938 pazar günü Ankara Halkevinde törenle kutlandı. Bu törende İç İşleri Bakanımız ve Parti Genel Sekreteri Sayın Şükrü Kaya'nın çok kıymetli nutkunu aynen neşrediyoruz.

Sayın yurttaşlar;

Halkevleri bugün altıncı, çalışma yılma giriyor. Bu yıl yurttta (42) ev daha açıyoruz. (42) şehrimiz daha, millî ölkünün, bilgi ve görgü ışığına kavuşacak.

Gelecek yıllar, bu töreni açacak olanlar bu adedin bir kaç mislini söylemekle bahtiyar olacaklarına kanaatim vardır. Onların ve onları dinleyecek olan vatandaşların, memnuniyetini, şimdiden hissediyor ve meserretlerine şimdiden iştirak ediyorum. Halkevlerinin ilk açılış tarihi olan 932 de bizim yalnız (24) evimiz ve 34.000 üyemiz vardı. Bugün 938/20 Şubatta yen ilerle beraber (209) evimiz ve her biri sosyal iş bölümünde aktif rol sahibi erkek, kadın 100.000 den fazla faal ve vazifedir üyemiz vardır.

Halkevlerinde bugün, bu saatte sizin gibi toplanan seçkin vatandaşlar bu törende hazır bulunuyorlar ve ellerindeki vasıtanın kudreti nispetinde bizi dinliyorlar.

Ulu Şerifinizin, emir ve müsaadelerde hepinizi ve sizin yüksek şahsiyetlerinizde büyük milletimizi, Ulusal Önderimizin ulu adına hürmetle ve muhabbetle selâmlarım. (Sürekli alkışlar).

Büyük çalışma:

Sayın yurttaşlarım:

Milletimize, halkevlerinin bu seneki çalışmalarından malûmat vermek isterim, Bu suretle Halkevlerinin millet huzurunda, bir senelik faaliyet muhasebesi, görülmüş olacaktır. Muhakemesi tenkit ve takdiri sizlere ve büyük milletimize aittir.

İlk çalışma yılı olan 933 te evlerimizde 915 konferans verilmişken bu yıl 3.056 konferans verilmiştir. 933 te 373 konser yerine, bu sene 1.164 konser; gene o yıl 511 temsil yerine bu yıl 1.549 temsil verilmiştir.

Sinema ve radyolarımız da bu nispette artmıştır. Kitap saraylarımızda 933 de 59.444 kitabımız vardı ve 149.900 okuyucu gelmişti. Bu yıl kitabımız 129.362 cildi buldu. Okuyucularımızın sayısı da 1.590.000 i geçti

Sergilerle, köy gez ilerde, halk dershanelerde başlıysan alâkamızın dördüncü yılında bulunuyoruz. Evlerimizde 935 te 59 sergi açılmışken bu sene 179 sergi açtık. Gene 935 te 495 köyde gez iler yapmışken bu yıl çalıştığımız köylerin sayısı 1.495 i buldu. Halk dersleri 8.300 den 16.000 e vardı. 933 te Halkevlerine 500.000 vatandaş gelmişti. Bu yıl evlere gelenlerin sayısı 6.642.000 dir. Geçen yıl faal üyemizin adedi 95.253 dir. Bunların 8.877 si öğretmen, 15.577 si çiftçi, 23.935 i işçi, 5.113 ü tüccar, 1.55 i doktor, 1.904 ü avukat, diğerleri de başka sanat ve mesleklere mensup vatandaşlardır.

Geçen sene bütçemiz 227.000 lirası, inşaata verilmek üzere 962.000 liradır. Gelir kaynaklarımız mahallî parti organlarının hususî idarelerle belediyelerin ve nihayet Cumhuriyet Halk Partisi merkezinin, yardımından ibarettir.

Halkevlerinin çalışmaları ve hesapları, muhtelif bakım ve yollardan sağlam usullerle tanzim ve murakabe edilmektedir.

Bundan başka Halkevlerinin kendi neşriyatı da vardır. Bütün muameleler ve hesaplar teferruat ile birlikte

geçen sene olduğu gibi, bu yıl da, neşret ilecek ve yurttaşlar bilgisine arz olunacaktır.

Halkevlerinde vazife alan münevverlerimiz

Arkadaşlar;

Halkevlerinin, gittikçe artan faaliyeti ve bugünkü durumu, hepimizin memnuniyetini mucip olacak derecede ise de idealizme erişmiş ve ihtiyaçlarımızı karşılamış bir dereceye varmış değildir.

Bugünkü durum memnuniyeti mucip sayılabilir. Çünkü rakamlar, istatistikler gösteriyor ki şehirlerimizdeki münevverlerimiz büyük bir ekseriyeti Halkevlerinde vazife almışlardır.

Bunlar arasında, en evvel takdirinize arz etmek istediğim kütle, öğretmenlerdir. Çocuklarımızın, genç dimağlarının ve vicdanlarının terbiyesini, eline emanet ettiğimiz bu gençler öğretmen ve eğitimci ödevlerini, mektep duvarlarının ve sıralarının dışına da çıkararak Halkevlerinde ve halk kürsülerinde halkımızın bilgilerini ve görgülerini arttırmak için çalışmaktadırlar.

Millî seciye ve [terbiyemizin kuvveti ve öğretmenlerimiz.

Millî seciye ve terbiyenin ilk temeli şüphesiz ki a ile ocağında, bilhassa ana kucağında kurulur. Türkler asırlar ve asırlardan beri bu sağlam temele dayanarak, yaşamaktadırlar. Bu itibarla Türk milleti en mümtaz ve müstesna bir mazhariyete maliktir. Eğer Türk seciyesi ve millî terbiyesinin maddî ve manevî bünyesine verdiği sağlamlık ve metinlik sayesinde asırların müşkülâtını yenebilmiş ise bugün de zamanın güçlüklerine ve müşküllerine göğüs gerebilecek bir kudrette ise bunun en büyük kısmını, aile ocağının sağlamlığına ve Türk anasının yeni Türk kadınının yüksek ahlâk ve karakterine borçludur. (Alkışlar).

Milletin a ile ocağından ve ana kucağından, aldığı bu metin seciyenin bilgi ile görgü ile temini ve tevsî edilmesi öğretmenlere tevdi edilmiş milletin bir emanetidir.

Öğretmenlerin bu itibarla üzerlerine aldığı vazife çok çetin ve çok mesuliyetlidir. Memleket ve millet ellerine en kıymetli hazinesini, çocukların ve en kıymetli varlığını tarihini, ikbalini, istikbalini, hürriyetini tevdi etmiş bulunuyor.

Bu emanet; millî seciyenin icapları dairesinde medenî tekniğin ileri şartlarına uygun olarak yetiştirmek, yarın vatan ve milletin varlığını koruyacak dimağları ve vicdanları hazırlamak onların irfan ve vicdan borcudur.

Bir memleketin istikbalini öğretmenler kurar sözü bugün ikbalde bulunan birçok medenî camiaların tarihlerinden çıkarılmış bir hakikattir.

Böyle bir hakikat göz önünde oldukça öğretmenlerle ve onların yarattığı ve yaratacağı canlı eserlerle meşgul olmak evlât sahiplerinin, bu evlâtlarla, sahiplerinin hayat ve istikballerini temin mesuliyetini taşıyanların ilk vazifeleridir.

Öğretmenlerimiz, bu vazifelerinin, ciddiyet ve ehemmiyetini müdrik olarak çalışmaktadırlar. Vasıtaları arttıkça tesirleri de, gerek genişlik ve gerek derinlik itibar ile daha çok artacaktır. Kendilerini övmek, bizim için bir borçtur. (Alkışlar).

Saflarımız arasında

Saflarımız arasında çiftçi, işçi, memur ve serbest doktor, mühendis, tüccar, avukat diğer münevver, faal birçok unsurlarımız da vardır. Bunlar da günlük işlerinden, arttırabildikleri vakitlerini Halkevlerinde aldıkları vazifelere hasrediyorlar. Münevver olmanın vatana olan borcunu bildiklerinden ve gördüklerinden, vatandaşları istifade ettirmek suret ile ödemeğe çalışıyorlar. Bunları da teşekkürle anmak zevkli bir vazifedir.

Halk kütlelerimizin, evlerimize, muhabbet ve teveccühü her gün daha fazla artmaktadır. En küçük kasabamız b ile Cumhuriyetin bir medeniyet ocağı olarak kurduğu, Halkevlerinden mahrumiyete katılamamaktadır. Köyler

de dâhil olduğu halde hiç bir parti kongresi yoktur ki, dilekleri arasında ve başında Halkevi açılma isteği bulunmasın.

Ulu Şefimiz, Atatürk'ün de hükümete, partiye emir ve işaretleri bu dileklerin, bir an evvel, tahakkukunu istemektedir. Cumhuriyet hükümeti her işte olduğu gibi şüphesiz Halkevleri işinde de Atatürk'ün bu derin görüşünü az zamanda tahakkuk ettirecektir.

Her kaza ve belediye merkezinde:

Hususî idareler ve belediyeler, bin bir ihtiyaçtan artırabildikleri gelirlerini Halkevlerinin bir an evvel teessüsüne sevk ve isteyerek hasrediyorlar. Gelir kaynakları arttıkça her kaza ve belediye merkezinde birer Halkevi açılması için daha fazla miktarda yardım etmeyi kendileri için ulusal bir ödev sayacaklarına kat'î emniyetim vardır. Her kasaba için, Halkevi en medenî bir ihtiyaç telâkki olunmaktadır. Belediyeler, belediye ve hususî idareler kurumları bunları yaratmağı, yaşatmağı şehirleri ve vilâyetleri için iftihar medarı addediyorlar. Bu millî kurumlara da teşekkür etmek yerinde yapılmış bir vazife olur.

Çalışma sahaları

Halkevlerinin çalışma sahaları, dil, tarih ve edebiyat, güzel sanatlar, tiyatro, sosyal yardım, spor, müze, sergi, köycülük, halk dershaneleri ve kurslar, kütüphane ve yayın kollarına ayrılmıştır. Bu kolların başında bulunan yetişkin ve seçkin üyeler tekniğin en son icapları dairesinde vatandaşlara bildiklerini göstermekte ve öğretmektedirler.

Dillerin en ahenklisi, en zengin ve geniş olan güzel Türkçe; kelimelerini ve terimlerini, aslı ve orijinal kaynaktan alarak Halkevlerinde, halka yayılmaktadır. Güzel Türkçemizin, en güzel ve en temiz konuşulan yerleri Halkevlerimiz olacaktır. En yeni piyesler oralarda temsil olunur. En güzel ve en ince şiirlerimiz ve destanlarımız oralarda okunur ve orada dinlenilir.

Son zamanlarda kasti tesirler ve telkinler altında ca-

hiller ve gafiller, elinde bin bir tahrife uğrayan Türk tarihi esaslı, İlmî araştırmalara ve vesikalara dayanarak, uydurulmuş iftiralardan ve isnatlardan temizlendikten sonra hakikî ve temiz çehresini ve çerçevesini almıştır.

Dilimize ve tarihimize hakikî benliğini veren ve faaliyetine devam eden millî dil ve tarih kurumlarımızın eserlerini halk kütelleri arasında bilinmesine ve yayılmasına gene Halkevlerimiz, faal bir surette vasıta olmaktadır.

Edebiyat, musiki ve alelûmum bir milletin medeniyet seviyesini ve irfanını ve millî zevkini, hulâsa hüviyeti ve varlığını, yükseltecek güzel sanatların genişlemesi ve yayılması Halkevlerinin ehemmiyet verdiği vazifelerdendir.

Türk milleti, esas itibar ile sağlam bünyeli bir ulustur. Bunu cihan böyle bilir ve hakikaten de öyledir. Esasta mevcut olan bu adalî kuvveti ve vücut güzelliğini sistemli çalışmalar ve rasyonel teknikle daha kuvvetleştirmek ırkın sıhhat, kuvvet ve güzelliğini arttırmak Halkevlerinde çok çalışılan bir faaliyet sahasıdır. Beynelmilel revaç bulan sporlar dâhil olduğu halde en çok ehemmiyet verdiğimiz sporlar milletimizin tarihî ananesinde büyük yer tutan güreş, binicilik, avcılıktır. Her köyde, her kasabada, harman yerlerinde, bulabildikleri meydanlarda, mektep avlularında çocuklarımız mütemadiyen güreşmektedirler. Bir zamanlar, iptidâî diye terkedilmek tehlikesine uğrayan, bu güzel ve yaman spor, atavik bir tesir, ana ve babalarımızın teşviki ile bugüne kadar öncülüğünü kaybetmemiştir.

Bedenin her kısım adalesini tahrik ve takviye eden ve adalenin dimağ ile kullanılmasını istiyen, bu millî spor, memleketin her yerinde şüphesiz ilk safa geçecektir. En çok spor yapan milletlerle savaşlarımızda Mehmetçiğin güreşçilik idmanı daima kendisine zaferi ve tefevvuku temin etmiştir.

Binicilik ve avcılık Türklerin; tarihin ilk günlerinden beri meşgul ve meşhur oldukları iki mühim spordur. Halkevleri yeniden cirit oyunlarını ihya edecek, sürgün avları tertip edecek ve atış poligonları tesis edecektir.

Bu sene, ilk olarak İstanbul, Ankara Halkevleri genç bilginlerimizi vazifeye davet etmiştir. Bunlar bildiklerini, okuttuklarını konferans şeklinde ve büyük kütlenin anlayabileceği tarzda ve üslûpta halka söyleyeceklerdir. Halk evlerimiz bu suretle halk üniversitesinin hazırlığına başlamış olacak ve her sene artacak bir gayretle bu konferanslar memleketin değer kısımlarına da teşmil olunacaktır. Halk kütlesi arasında münevverler ne kadar çok olursa olsun eğer bilgisini okumak veya dinlemek yolu ile günün bilgisi seviyesinde tutmazsa hem münevverliğini kaybeder, hem de bilgisi ve görgüsü mektep sıralarında öğrendiklerine münhasır kalacağından yarı cahil olur ve irfan hayatında tam cahilden daha muzır bir hale gelir.

Hiç bir münevver okumak ve konferans dinlemek ve umumî bilgilerini arttırmak ihtiyacından, yarı cahil kalmak ve kendisinden sonra mektepten çıkan her yeni nesilden fikir ve bilgi itibar ile geri kalmak tehlikesini göze almadıkça bu ihtiyaçtan kendisini kurtaramaz.

Vaziyet ve vakit müsait olmayıp da İlmî bir mesleğe intisap etmemiş olanlar ve tahsillerini ilk devrede bırakanlar her memlekette ekseriyeti teşkil eder.

Bir milletin en esash sermayesini ve kudretini teşkil eden halk kütlesinin fikirlerini günün malûmatı ile tenvir etmek, bilgilerini ve görgülerini arttırmak millî vicdan ve şuurlarını fikrî malûmatla kuvvetlendirmek, hulâsa halkı b ilen, anlayan, isteyeceğini b ilen ve istemesini b ilen ve söyleyen faal dimağlı kültürel bir elemeleri yapmak, onun insanlığının yüksek duygularını derinleştirerek ilerletmek bizim için yalnız İnsanî, ahlâkî mücerret bir vazife değildir. Bu, memleketin müdafaasında ve milletin ilerlemesinde zarurî olan bir varlık temelidir. Bunu şimdilik kafalarını çok kıymetli ve derin bilgilerle mücehhez olduğunu bildiğimiz millî vicdan şuurunu her gün kürsüsü önünde toplanan Türk gençlerine yaptıklarını gördüğümüz öğretmenlerimize, profesörlerimize ve doçentlere bırakıyoruz.

Okullarımızda, üniversitelerimizde ve enstitülerimizde

kıymetli derslerinden istifade edilen bu bilginlerimizin kıymeti ve iktidarı memleketimizin her sahasına yayılacak, kendilerini yetiştiren memleket ve millet çocuklarının bilgilerde hem iftihar edecek, hem de onlardan istifade edecektir. İleride bu vazifeyi millî bir ödev olarak her münevver üzerine alacak ve Halkevi kürsülerini işgal edecektir.

Köylerde

Arkadaşlar;

Halkevlerinin esaslı işlerinden biri de muhitindeki köyleri gezerek, tanıyarak onların bilmediklerini öğretmek, İktisadî durumlarını ıslah etmek ve husus ile çocuklarına ve hastalarına bakmak ve baktırmaktır.

On sekiz milyon Türkün on iki milyonu köylerde oturur. Bunların maddî seviyelerini, yaşayış tarzlarını Türk milletinin lâıyk olduğu mertebeye çıkarmak millî bir borçtur. Millî emniyetin temeli de budur.

Cumhuriyet hükümetinin bütün faaliyetlerinin ve gayretlerinin istihdaf ettiği gaye memleketin her ferdinin maddî ve manevî refahını yükseltmek için çalışmasını verimli yapmak, gelirini çoğaltmaktır.

Halkevleri bu gayede çalışmağa başlamıştır, den ilebilir.

Arkadaşlar;

Halkevlerinin geçen yıllarda yaptıklarını ve bu sene yapacaklarını kısmen anlatmış oluyorum ve evvelce de dediğim gibi (bugünkü şartlara göre [mucibi memnuniyettir diyorum. Fakat Halkevleri ve Halkevlerinin faaliyeti milletimizin yüksek idealine ve derin ihtiyaçlarını tatmin edecek bir verime gelmediklerini derhal söylemeliyim.

Yurttaşlarım;

Bu memleket ve milletin son asırlarda geçirdiği büyük felâketler ve tehlikeler cihanın malûmudur. Bunu en çok idrak edenler şüphesiz ki gene Türklerdir. O günlerin, acı

hatıraları ibret alınacak derslerle doludur. Siyasal varlığı yok edilmiş, tarihinin sahifeleri kendisine ebediyen kapatılmış sanılan Türk milleti; her sahadaki yoksullukları, içindeki ve etrafındaki zorlukları yenerek tekrar medeniyet âlemi içerisine hatırı sayılan hakkına ve hasiyetine riayet edilen yepyeni bir devlet oldu. (Şiddetli alkışlar).

Milletin seciyesine ve kudretine en çok güvenen ve istikbaline en çok inanan ve onu yüksek bilgisi, çelik iradesi ve sonsuz vatan ve millet muhabbet ile kurtaran Atatürk oldu. (Sürekli alkışlar).

O günkü şartlar içerisinde vatani ve milleti esirlikten kurtararak çok gücü ve âdeta imkânsızdı. O zaman milletin kalbine acı bir hasret ateşi gibi yanan vatan duygusu; Atatürk'ün dimağında ve vicdanında insanlık kudretinin imkânlarını aşan ve muvaffakiyet şartlarını bulan bir kuvvet oldu.

Vatan ve milleti esaretten kurtardı. O zaman bu kadarı kâfidir zennedenler vardı. Vatan istilâdan, millet esaretten kurtulunca memleket ve millet de kurtulmuş ve artık yapılacak bir şey kalmamış zannedenler ve bunu tavsiye edenler eksik değildi.

Bilmiyorlar ve görmüyorlardı ki bu vatan ve milleti en yüksek zafere ve ikbalden esir olmak, mahvolmak derekesine düşüren radde ve manevî menfi ve muzır elemanlar milletin varlığını az zamanda gene kemirecek belki daha az zamanda daha fena akıbetlere sürükleyecekti.

Atatürk büyük istiklâl zaferini kazandıktan sonra Türk ve cihan tarihinde şan ve şöhrat içerisinde ebediyen yaşamak hakkını kazanmıştı. Atatürk bu hakikî şerefın zevk ile bir gün b ile meşhur ve meşgul olmadı. Bir devleti korumanın bir devlet kurmaktan ve kurtarmaktan daha güç, daha müşkül olduğunu biliyordu.

Ulu Şef, istiklâl savaşının en çetin günlerinde b ile bir taraftan kurtarma plânını hazırlar ve cephelerde kumanda ederken diğer taraftan da aynı ehemmiyetle devleti kurma ve koruma plânlar ile meşgul oluyordu.

Müstakil bir devlet kurmak esasen müşkül bir keyfiyettir. Fakat kurulan o devletin bütün istiklâl şartlarına uygun olarak korumak ve yaşatmak elbette ki daha çok güç ve daha çetin bir iştir. Bu, dün böyle idi, bugün de böyledir ve yarın daha güç olacaktır.

İstiklâlin bütün şartlarını ve elemanlarını elinde toplamayan ve kurumunu bugünün isteklerine ve ihtiyaçlarına uydurmayan devlet ve milletlerin hazin akıbetlerini tarih gösteriyor. Tarih göstermese b ile Osmanlı imparatorluğunun son iki üç asırlık kurumu ve durumu bunun en bariz bir misalidir.

Son zamanların vakaları da bize yeni yeni ve acı misaller göstermektedir.

Ne âlicenap yüksek seciyeli milletler tanıyoruz ki müesseselerini yeni ihtiyaçlara göre tanzim edemediklerinden ve yahut fikirlerini ve dimağlarını reel ve rasyonel bilgilerle ve millî şuurla kuvvetlendiremediklerinden müdafaa kuvvet ve vasıtalarını ihmal ettiklerinden büyük tehlikelere maruz kalmışlardır ve kalmaktadırlar.

Atatürk derin bilgisi ve bilhassa geniş duygusu ile bu mukadder akıbeti evvelden sezmiş çare ve vasıtalarını da bulmuş ve ne mutlu ki bunları birer birer kendi el ile kurmuştur.

Yeni nizam, yeni müesseseler

Yeni kurulan devlet yeni nizam, yeni müesseseler lâzımdı. Bu devlet ve memleketin benliğini ve kudretini israf veya ihmal eden eski ve yabancı ve muzır müesseseler ve fikirler kaldırılmalı idi. Hilâfet bunun için kaldırıldı, saltanat bunun için ilga edildi, medreseler bunun için kapandı, şer'i mahkemeler ve fetva ile hükümlere bundan dolayı nihayet verildi. Peçe ve çarşaf bunun için atıldı, şapka ve medenî kıyafet bunun için giyildi. Tekkeler bunun için kapatıldı ve dervişler bundan dolayı dağıtıldı. Nihayet din ile dünya işi ayrıldı.

Muzır ve menfi elemanların kaldırılması bertaraf e-

dilmesi de kâfi değildi. Milleti ve devleti müstakil ve ebedî olarak yaşatabilecek müspet müessir ne kadar anasır ve imkân varsa hepsini birer birer bu memlekette kurmak ve yaşatmak lâzımdı.

Atatürk bu müspet ve faal elemanları da sistemli ve programlı bir tarzda tatbika başladı. Millî hâkimiyete ve iradeye istinat eden Cumhuriyet bunun için kuruldu. Devletçilik, lâiklik, halkçılık, devrimcilik, milliyetçilik, bunun için esaslı birer prensip olarak konuldu. Yollar, demiryolları, fabrikalar, madenler açılması, işletilmesi ve millî bankaların kurulması, medenî kanunların konulması, mekteplerin, üniversitelerin ve enstitülerin açılması, dil, tarih kurumları kongreleri, siyasal, sosyal ve husus ile ekonomik hayatta görülen eserler ve ilerlemeler ve nihayet en başta olarak millî müdafaa kuvvetimizin cihanın şartlarına ve hudutlarımızın icap ve ihtiyaçlarına göre arttırılması hep bu memleketin ve bu devletin müstakil ve hür olarak yaşayabilmesini temin edecek müspet ve reel esaslardır. (Alkışlar). Buna halkımızın istihsal ve istihlâk seviyesinin artması ve büyük kütlenin modern bilgilerle aydınlanması ve köylümüzün kalkınması ve her Türk ferdinin ve ailesinin refahla yaşaması gayesini de ilâve etmek icap eder. Halkevleri de bu esaslı inkılâp kuramlarından biridir.

Menfi muzır elemanları memleketin ve milletin bünyesinden çıkarmak ve atmak bu memleketin ve milletin millî seciyesini koruyarak müspet ilmin ve modern tekniğin bütün icaplarını tatbik etmek ve Türk milletini tarihte lâıyk olduğu yüksek hayat ve medeniyet seviyesine çıkarmak, istihsal sahasında bilhassa nüfusta kemmiyetle beraber keyfiyeti arttırmak. İşte: Türk devletinin kurumunu ve Atatürk inkılâbının gayesini hulâsa eden esaslar. Cihan buna Kemalist rejimi diyor.

Biz Türkler buna Atatürk inkılâbı diyoruz. Ancak ve ancak bu inkılâbın ve prensiplerinin memleketimizi koruyacağına ve istiklâlini kurtaracağına geçmişteki, etrafımızdaki ve önümüzdeki bin bir misal ile inanıyoruz.

Türk inkılâpçıları ve münevverleri halk içinden yetiş-

mis ve halk içinde kalmış halk adamları ve halk çocuklarıdır. Halkın ihtiyacını memleketin duygusunu halk kütlesi içinde yaşayanlar bilir. Bizim halkçılığımız ne İnsanı bir hissin şefkat ve merhameti, ne de bir görenek ve heves icabıdır. Zaten biz Türklerde zümre, cemaat, sınıf farkı yoktur. Hepimiz büyük kütlenin bir vazifesini almış adamlarıdır. Bir çiftçi, bir işçi, bir doktor, bir hekim, bir sanatkâr, bir mebus, bir vekil millî ve İçtimâî çalışma hayatında hissesine düşeni yapmakla mükelleftir. Millî vazifede şeref ve mesuliyette hepimiz müsaviyiz. (Alkışlar).

Memleketimizin bugünkü ikbal ve istiklâlini ve hürriyetini ve husus ile istikbalini bütün milletçe Atatürk rejiminin tatbikinde görüyoruz ve bunu takip ve tatbikte kendi vicdanımıza, milletimize ve vatanımıza karşı söz vermiş bulunuyoruz.

Bu rejim millî ve realist bir rejimdir. Tekniğin yabancıları olmaz onu nerede bulsak almak bizim için bir borçtur. Ancak, sosyal ve siyasal ilimlerin ve bilgilerin esasları behemehâl millî seçiyeye dayanmalı ve milletin reel menfaatlerine uygun olmalıdır.

Bu siyasal ve sosyal ilimlerin her yerde vasfı esasları millî olmaktadır.

Yabancı telkinlerde, behemehâl o yabancı memleketin menfaati hâkimdir. Memleketimiz bu kadar esaslı, metin bir ikbal devresine girmişken istikbalimiz ve hürriyetimiz maddî ve manevî kuvvetlerle emniyet altına alınmışken büründükleri vasıflar ve gösterdikleri gayeler ne kadar aldatıcı olursa olsun hariçten gelecek telkinleri dikkat ve ihtiyatla telâkki etmek ve böyle rejimimize aykırı yabancı telkinlere ajanlık, çığırtkanlık, tellallık edenlere müsamaha ve müsaade etmemek hepimiz için millî bir vatan borcudur. (Şiddetli alkışlar).

Yabancı ve yabancı telkinlere karşı

Efkârı umumiyemiz ve bahusus yarın bu memleketin ikbaline ve istikbaline hâkim olacak gençlerimiz, membaı

meşkûk maksadı mağşuş her biri ya ferdî bir iğbirarın ya şahsî bir menfaatin ve yahut bir inkisârın ve herhalde derin bir gafletin veya nankör bir ihtirasın esiri olarak millet birliğini çekemeyen bedhahların ve bedbahtların tesirinde kalamazlar. Böyle yabancı ve yalancı telkinlere mâni olacak müeyyidelerin başında milletimizin, husus ile yarın memleketin mukadderatını idare edecek gençlerimizin yüksek seciyeleri memleket ve millete bağlılıkları gelir.

Halkevleri Atatürk inkılâbı prensiplerinin halk arasında yayılması derinleşmesi ve kökleşmesi için kurulmuştur. Bu itibarla Halkevlerine ihtilâlin kültürel yayın ve korum yurdu demek lâzımdır.

Arkadaşlar;

Halkevlerimizin Atatürk'ün yüksek gayesine uygun olabilmesi için her şehirde her kasabada bir Halkevi açılması, halk hatipleri yetiştirmesi bütün münevverlerin Türk köylüsünü ve Türk kütlesini bugünkü medeniyetin temin ettiği yüksek seviyeye ve tarihte lâyık olduğu mevkie çıkarmasına çalışması lâzımdır.

Halkevine düşen bu vazife, bugün tam olarak yapılmakta değildir. Çalışmamız ve eserlerimiz sizi onun için tatmin edemez dedim. Fakat sizin yüksek varlığınız Türk milletinin büyük tarih ve istikbali ve münevverlerimizin millet ve vatan sevgisi ve nihayet Atatürk'ün büyük ideal irşat ve emri az zamanda bu gayenin de tahakkuk ettiğini bize gösterecektir. Halkevleri ve halk evcilleri Atatürk'ün ve milletimizin büyük irşat ve emirlerini yerine getirmek için her zaman inkılâbın emrindedir.

Bugün Halkevlerine iltihak eden (42) evin açılması törenini yüksek huzurunuzla kutlarken, bütün Halkevleri arkadaşlarım narına derin bağlılık ve saygılarımızı büyük milletimize ve onun Ulu Şefi Atatürk'e arz etmeyi şerefli ve zevkli bir vazife bilirim. (Şiddetli ve sürekli alkışlar).

Tayinler

Sayı: 13650

Günü: 31/1/938

KARARNAME

3314 numaralı teşkilât kanununa tevfikân mahallî idareler umum müdürlüğü şube müdürlüklerine Hilmi Yurdakul'un, Burhanettin Koldaşın ve Dilâver Argun'un tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dâhiliye Vekili memurdur.

Sayı: 13657

Günü 31/1/938

KARARNAME

Mahallî İdareler U. Müdürlüğü şube müdür muavinliğine mezkûr Umum Müdürlük şeflerinden Hilmi Dağcının tayini tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dâhiliye Vekili memurdur.

Kanunlar

Melis kararlar, tefsirler

İspençiyari ve Tıbbî Müstahzarlar Kanununun 16 ncı maddesinin tadiline dair kanun

Kanun No: 3304

Kabul tarihi: 5/1/1938

Neşri tarihi: 11/1/1938

Madde 1 — 1962 sayılı ve 21 Mayıs 1928 tarihli İspençiyari ve Tıbbî Müstahzarlar Kanununun 16 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Türkiye dâhilinde imal ve hariçten ithal olunan müstahzarlar, fiyatına göre istihlâk resmine tabidirler. Bu resim, müstahzarların zarfları üzerinde muharrer satış fiyatı 26 kuruştan (26 dâhil) 50 kuruşa kadar (50 dâhil) olanlarda iki, yüz kuruşa kadar (yüz dâhil) olanlarda üç, yüz kuruştan fazla olanlarda 5 kuruştur.

Zarfları üzerinde muharrer satış fiyatı 26 kuruştan aşağı olan müstahzarlar bu resmiden muaftır.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun ahkâmını icraya Maliye ve Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekilleri memurdur.

7/1/1938

Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu hakkında Kanun

Kanun No: 3308

Kabul tarihi: 7/1/1938

[Neşir tarihi: 13/1/1938]

Madde 1 — Her türlü ziraat işleri ve sanatları ile iştigal etmek ve merkezi Ankara'da olmak üzere Ziraat Vekâletine

merbut ve hükmî şahsiyeti haiz bir (Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu) teşkil olunmuştur.

Madde 2 — Devlet Ziraat işletmeleri kurumu bu kanun ile hususî hukuk hükümlerine göre idare olunur. Bu kurumun yapacağı muameleler Muhasebe-i Umumiye Kanun ile Artırma, Eksiltme ve İhale Kanununa ve inşaat dolayısı ile 2443 ve 2799 sayılı kanunlar hükümlerine ve Divanı Muhasebatın vize ve murakabesine tâbi değildir.

Madde 3 — Devlet ziraat işletmeleri kurumunun yapacağı başlıca işler aşağıda yazılıdır:

a) Bu kanunla uhdesine geçecek ve ileride ver ilecek ziraî ve sınaî müesseseleri işletmek ve bunların ziraat ve ziraat sanatları sahasındaki işletme ve yetiştirme hizmetlerini yapmak.

b) Bölgelerine göre lüzumlu ziraat çeşitlerini, usullerini ve sanatlarını gösterip yaymakta numune ve rehber olacak yeni ziraat işletme merkezleri, fabrika ve atölyeler tesis ve idare eylemek.

c) Silo ve ambar işler ile uğraşmak ve silolarda varant muamelesi yapmak.

d) İştigal mevzular ile alâkalı teşekküller vücuda getirmek veya bunlara iştirak etmek ve yine iştirak mevzuuna dâhil işler için imtiyaz ve müsaadeler almak ve işletmek, ticaret, nakliye ve kredi işlerini yapmak.

Madde 4 — Devlet ziraat işletmeleri kurumu bu kanun ile uhdesine intikal eden veya ileride ilhak edilecek veya kendisi tarafından tesis edilecek olan işletmeleri, fabrika ve tesisleri İcra Vekilleri Heyeti karar ile kendisine bağlı olmak üzere kuracağı hususî hukuk hükümlerine tâbi hükmî şahsiyetler halinde idare edebilir.

Madde 5 — Atatürk'ün 11/6/1937 tarihli mektup ile Hazineye teberru ettiği bütün menkul ve gayrimenkul mallar ve bunlara ait hak ve vecibeler bu kanunun neşri tarihinden itibaren Devlet ziraat işletmeleri kurumuna intikal eder.

Devlet veya Devlet müesseselerine ait olup birinci ve

Üçüncü maddelerde yazılı maksatlara uygun mahiyetteki diğer menkul ve gayrimenkul mallardan muvafık bulunanları lüzum görüldükçe Ziraat Vekâletinin teklifi üzerine Devlet ziraat işletmeleri kurumuna devre İcra Vekilleri Heyeti salâhiyetlidir. Bu maddenin birinci fıkrasına göre Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumuna intikal edecek mâlların I ikinci teşrin 1937 tarihindeki bilanço ve mevcudat vaziyetleri esas tutulmak üzere Maliye ve Ziraat Vekâletlerde kurum tarafından tayin edilecek birer zattan müteşekkil üç kişilik bir komisyon kıymetlerini tespit edeceği gibi bu maddenin 2 inci fıkrasına göre bilahare görülecek lüzum üzerine Devlet ziraat işletmeleri kurumuna devrine karar verilecek Devlete ve Devlet müesseselerine ait mallar hakkında da devir tarihlerindeki vaziyetlerine göre aynı komisyon marifet ile kıymet takdiri muamelesi yapılır ve bu kıymetler sermaye hesabına mahsuben vuku bulunuş tediye sayılır.

Madde 6 — Devlet ziraat işletmeleri kurumunun itibarî sermayesi 15.000.000 Türk lirasıdır. Bu sermaye Ziraat Vekâletinin teklifi üzerine kurum umumî heyetinin kararı ve İcra Vekilleri Heyetinin tasdik ile bir misline kadar artırılabilir. Kurumun tediye edilmiş sermayesi:

- a) Bu kanun mucibince kuruma intikal edecek veya devrolunacak mal ve hakların kıymetleri,
- b) İşletmelerden hâsıl olacak kârların ilâvesi,
- c) Devletçe verilecek tahsisat ve vuku bulacak teferruat ile teşekkül eder.

Madde 7 — Devlet ziraat işletmeleri kurumu Ziraat Vekâletinin teklifi üzerine umumî heyetin kararı ve İcra Vekilleri Heyetinin tasdik ile itibarî sermayesinin nısfına kadar faizli veya faizsiz, ikramiyeli veya ikramiyesi, temettü hissesine iştirakle veya iştirakiz tahvilât çıkarabileceği gibi on beş seneye kadar vadeli istikrazlar dahi yapabilir. Maliye Vekâleti kurumun çıkaracağı tahvilât ve yapacağı istikrazlara kefaletle mezundur.

Madde 8 — Devlet Ziraat işletmeleri kurumu Başvekilin riyasetinde Maliye, İktisat ve Ziraat Vekillerinde Bü-

yük Millet Meclisi Bütçe, Divanı Muhasebat, İktisat, Maliye ve Ziraat Encümenlerince her defasında kendi azası arasından intihap edecekleri üçer azadan ve Şûrayı Devlet ve Divanı Muhasebat Reisinden teşekkül edecek bir umumî heyet ile reis ve müdür dâhil olmak üzere beş azadan müteşekkil bir idare meclisi marifet ile idare olunur. İdare meclisi reisi ile müdür ve azadan biri Ziraat Vekilinin, bir aza Maliye Vekilinin inhası ve İcra Vekilleri Heyetinin karar ile Reisicumhur tarafından tayin ve bir aza da umumî heyetçe intihap edilir. Müdür hariç olmak üzere idare meclisi reisi ve azasının müddetleri üç sene olup tekrar tayin ve intihapları caizdir. İdare meclisi reis ve azanın ziraat ve ziraat sanatları ve toprak ekonomisi işlerinde meslekî yüksek tahsil görmüş bilgi ve tecrübe sahibi olmaları lâzımdır. Müdürün ihtiyaca göre bulunacak muavinleri Ziraat Vekilinin teklifi ve Başvekilin tasdik ile tayin olunur. Muavinler idare meclisi içtimalarına rey vermemek üzere iştirak edebilirler.

Madde 9 — Devlet Ziraat işletmeleri kuruntunun hesapları Maliye ve Ziraat Vekâletlerde umumî heyet tarafından intihap edilecek birer murakıptan müteşekkil üç kişilik bir heyet marifet ile murakabe edilir. Murakıpların hizmet müddetleri üç senedir. Yeniden tayin ve intihapları caizdir. Murakıplara verilecek ücret umumî bütçece tayin olunur.

Murakıplar kurumun mevcutlarını ve her türlü muamelelerini muntazaman tetkik ve murakabe ederek neticelerini her üç ayda bir Ziraat Vekâletine bir raporla bildirirler. Birer nüshası Maliye Vekâlet ile idare meclisine de verilecek olan bu raporlar sene nihayetinde umumî raporla birlikte umumî heyete arz olunur. Bundan başka Ziraat Vekâleti lüzum gördükçe kurumun ve kurum işletme ve müesseselerinin hesap ve muamelelerini her zaman teftiş ettirebilir.

Madde 10 — Devlet Ziraat işletmeleri kurumunun hesap senesi takvim senesidir. Senelik bilânço, kâr ve zarar hesapları müteakip senenin ilk dört ayı zarfında idare

meclisi ve murakıplar raporlar ile birlikte Ziraat Vekâletine verilir. Ziraat Vekâleti kendisine tevdi edilen bilânço ve kâr ve zarar hesaplarını tevdi tarihinden itibaren bir ay zarfında tetkik ederek mütalaası ile birlikte umumî heyete verilmek üzere Başvekâlete takdir eder. Bilânço, kâr ve zarar hesapları umumî heyetin tasdik ile kafileşir ve tasdik keyfiyeti idare meclis ile alâkadar memurların o hesap senesi için ibralarını tazarrunun eder.

Madde 11 — Devlet Ziraat işletmeleri kurumunun safi kârından yüzde onu evvelâ ihtiyat akçesi olarak ayrılır ve ihtiyat akçesi sermayenin yüzde yirmisine balığ oluncaya kadar bu suretle ayrılmağa devam edilir. Kârın geriye kalan kısmının umumî heyet karar ile yüzde ikisine kadarı idare meclisine ve yüzde yediye kadarı nizamnamede tayin edilecek esaslara göre memur ve müstahdemlere ikramiye olarak verilir ve safi kârın mütebaki kısmı kurumun itibarî sermayesi tamamlanıncaya kadar 6 ncı madde mucibince sermaye hesabına geçirilir. İtibarî sermaye tamamlandıktan sonra kâr bakiyesinin yarısı sermayenin yüzde otuzuna balığ oluncaya kadar fevkalâde ihtiyat hesabına tefrik ve diğer yarısı Hazineye tesviye olunur.

Madde 12 — Devlet Ziraat işletmeleri kurumunun malları Devlet malıdır. Bunları çalanlar, ihtilâs edenler, zimmetine geçirenler veya her ne suretle olursa olsun suiistimal edenler Devlet malları hakkında ika olunan bu gibi suçlara mürettep cezalara tâbidirler.

Madde 13 — Devlet Ziraat işletmeleri kurumu memurları halk ve mensup oldukları idare ile muamele ve münasebetlerinde hususî müessese memurları hakkındaki ahkâma tâbidirler. Kurum memur ve müstahdemleri aylıklarından yüz de beş kesilmek ve 11 inci madde mucibince kârdan memur ve müstahdemler için ayrılacak ikramiyeden buna tekabül edecek miktarı tefrik ve tahsis olunmak suret ile bir (Yardım sandığı) tesis olunur.

Madde 14 — Devlet ziraat işletmeleri kurumunun idare ve murakabe şekilleri ve idare meclis ile müdür ve mu-

avinler ve murakıpların vazife ve salâhiyetleri ve kurum yardım sandığı hakkında bu kanunun neşri tarihinden itibaren bir sene zarfında bir nizamname yapılır.

Madde 15 — Devlet ziraat işletmeleri kurumuna intikal edecek ve devrolunacak malların intikal ve ferağ muameleleri harç ve resme tâbî değildir. Kurum tarafından yeniden tesisine lüzum görülecek işletme ve müesseseler için muktezi arazi Ziraat Vekâletinin tasvip ile usulüne tevfikân istimlâk edilebilir. Kurum, kendisine intikal edecek veya devrolunacak veya bundan sonra kendisi tarafından tesis edilecek sınaî müesseseler için Teşviki Sanayi Kanununda yazılı müsaade ve muafiyetlerden istifade eder.

Madde 16 — Devlet ziraat işletmeleri kurumunun aynı mahiyette olup Ziraat Vekâletine merbut diğer Devlet müesseselerinden satın alacağı veya bu müesseselere satacağı mallar ile bu kabil Devlet müesseselerinin satılmak üzere kuruma tevdi edecekleri mallar için artırma, eksiltme ve ihale işleri kıymet takdiri suret ile ve Ziraat Vekâletinin muvafakat ile yapılır.

Muvakkat madde 1 — Beşinci maddenin birinci fıkrası mucibince Devlet ziraat işletmeleri kurumuna intikal edecek müesseselerin memur ve müstahdemlerinden hizmet müddetleri üç seneyi geçenler almakta oldukları son ücretleri üzerinden hizmet müddetlerinin beher senesi için bir aylık hesap ile ikramiye verilir. Bunlardan açıkta kalacak olanların ikramiyeleri ver ilerek alâkaları kesilir. Hizmetinde devam edeceklerin ikramiyeleri yardım sandığına yatırılır. Bunlar arasında bulunan ve evvelce maaşlı vazifeden alman, ziraat mekteplerinden mezun meslek memurlarının bu kanunun meriyetine kadar mezkûr müessesede geçen ücretli hizmetleri bir defaya mahsus ve yalnız terfi hakkına müessir olmak üzere maaşlı hizmet müddetlerine ilâve olunur.

Muvakkat madde 2 — On dördüncü maddede yazılı

nizamname yapılıncaya kadar kurumun idare, murakabe işleri ve teşkilâtının vazife ve salâhiyetleri Ziraat Vekâletince tespit olunacak esaslar dairesinde yürütülür.

Madde 17 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 18 — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri heyeti memurdur.

10/1/1938

Askerî ve Mülkî Tekaüt Kanununun 18 inci maddesinin

değiştirilmesine dair kanun

Kanun No: 3297

Kabul tarihi: 3/1/1938

Neşir tarihi: 11/1/1938

Madde 1 — 1683 sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanununun 18 inci maddesi aşağıda yazıldığı üzere değiştirilmiştir:

Mütekait zabıt ve askerî memurlardan sefer ve hazar vakitlerinde askerlik hizmetine alınmış olanlara rütbe ve memuriyetleri muhassasatı verilmek üzere tekaüt maaşları muvakkaten kesilir.

Bunlar hazar veya seferdeki hizmetleri esnasında malûl kaldıkları takdirde evvel ve ahir hizmetleri mecmuuna ve malûliyet derecelerine nazaran yeniden tekaüt maaşına nail olurlar.

Mütekait zabıt ve askerî memurlardan yalnız seferberlik zamanına münhasır olmak üzere hizmet esnasında rütbe ve sınıfları terfi edilmiş olanlar evvel ve ahir hizmetleri mecmuuna ve yeni rütbe ve sınıflarına göre yeniden tekaüt maaşına nail olurlar.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — İşbu kanunun hükmünü icraya Millî Müdafaa ve Maliye Vekilleri memurdur.

6/1/1938

Kararname Nizamname

Talimatnameler

Kararname No: 7898

Neşri tarihi: 6/1/1938

17/7/1936 tarih ve 2/5042 sayılı kararnameye ektir:

Vakıflar Umum Müdürlüğünün 10/7/1937 tarih ve 213179/122 sayılı tezkeresi ile teklif ve Şûrayı Devletçe görülerek 7/12/1937 tarih ve 19522 sayılı tezkere ile tadilen tevdi edilen «Vakıflarda intifa haklarının ne suretle tespit ve ita edileceği hakkında 17/7/1936 tarihli Vakıflar Nizamnamesine ek nizamnamenin» meriyete konulması; İcra Vekilleri Heyetince 23/12/1937 tarihinde onanmıştır.

23/12/1937

Vakıflarda intifa haklarının ne suretle tespit ve ita edileceği hakkında 17/7/1936 tarihli Vakıflar Nizamnamesine ek nizamname

Madde 1 —

A - 2762 sayılı Vakıflar Kanunundan önce zapt edilmiş,

B - Bu kanundan önce idaresi mazbutiyet altına alınmış,

C - Mütevellî ligi bir makama şart edilmiş.

Ç - Kanunen veya f ilen hayrı bir hizmeti kalmamış,

D - Mütevellî ligi vakfedenlerin fer ilerinden başkalarına şart edilmiş,

E - On seneden beri mütevellî ligi kimseye tevcih edilmemiş olduğundan dolayı Vakıflar Kanunu mucibince Vakıflar Umum Müdürlüğünce idaresi lâzım gelen vakıflar-

da alâkalıların vakfiyeye göre mahfuz tutulan intifa hakları aşağıda yazılı esaslara göre tespit ve ita olunur.

Kanunun neşrinden sonra zapt edilecekler hakkında da aynı hükümler tatbik olunur.

Madde 2 — İntifa haklarının alâkalıları:

A - Filli hizmet mukabilinde kent ilerine vakfından vazife veya hisse verilmesi vâkıf tarafından şart edilmiş olan hademe,

B - Makam sahipleri hariç olmak üzere vakfiye şartlarına göre vâkıfa alâkalı bulunanlar olmak üzere iki kısım.

Madde 3 — Vakıflar Kanununun meriyete girdiği tarihten önce zapt edilmiş veya idareleri mazbutiyet altına alınmış olan vakıflarda intifa hakları olarak zabıt sırasında cari olan hükümlere göre tahsis edilmiş olan aylık ve yıllıkların bütçe dâhilinde tesviyesine devam edilir.

Madde 4 — F ilen veya kanunen hayrı bir hizmeti kalmamış olmasından dolayı tevliyetleri kaldırılan mütevellî iler evlâtta oldukları takdirde vakfiye uyarınca tevliyet hizmetine mukabil tahsis edilmiş olan intifa hakları kaydı hayat şart ile verilir.

Madde 5 — Vakıflar Kanununun meriyete girdiği tarihten sonra zapt edilen vakıflarda alâkalıların intifa hakları aşağıda yazılı esaslara göre tayin olunur:

A - Vakıftan hizmet mukabili intifa edenlerden aslî cihet sahipleri diğer mazbut vakıflar hademesi gibi muamele görürler. Ancak zabıttan evvel aldıkları vazife hademe kadrolarında emsaline mahsus aylıklardan fazla olduğu ve tahsisleri usulü dairesinde yapılmış bulunduğu takdirde bunların inhiâlâllerine kadar tesviyesine devam olunur.

Bu vakıflardaki Fer'i cihet sahiplerinin almakta oldukları tahsisatta inhiâl vukuuna kadar bütçeden tesviye olunur. Bunların vefatında münhal kalacak hizmetler hakkında diğer mazbut vakıflara ait hükümler tatbik edilir.

B - Vakfiyelerinde hizmet mukabili olmayarak makam

sahipleri hariç olmak üzere alâkalılara mukannen olarak tahsis edilmiş olup zapta kadar almakta oldukları aylık ve yıllıkların zabıt sırasında 6 ncı madde mucibince tespit edilecek vasatı gelirleri müsait olan vakıflarda itasına devam olunur.

C - Vakfiyelerinde masraf çıktıktan sonra kalacak fazladan alâkalılara tahsis edilen hisseler, aşağıdaki madde uyarınca tespit edilecek fazla miktara göre tayin olunur:

Madde 6 — Zabıt muamelesine takaddüm eden üç senelik hesaplara göre varidat ve masrafı bulunarak varidat fazlasının bir seneliğe isabet eden miktarı vasatisinden üçte biri hayrat ve mevkuf atın inşa ve idameleri karşılığı olarak tenzil ve bakiyesi fazla addolunur.

Madde 7 — 6 ncı maddede yazılı fazlalar vakıfların vakfiyelerindeki batın ve derece ve şartlar nazara alınmak kaydı ile zabıt tarihinde mevcut alâkalılara taksim ve her birine isabet edecek seneliğe göre aylık tahsis olunur. Alâkalıların adedi sonradan ziyadeleştiği takdirde evvelce tahsis edilen aylıklar yeni adede göre değiştirilir. Maaş alan alâkalılardan vefat edenlerin aylığı vefat tarihinden itibaren vakfiye şartına ve kaydı resmî veya ilâm münderecatına göre vefat tarihindeki müstahiklerin aylıklarına zam veya yeni müstahikine tahsis edilir.

Madde 8 — 2762 sayılı kanuna tevfikân yapılmış ve Şûrayı Devletçe görülmüş olan işbu nizamname hükümleri Resmî Gazetede basıldığı günden itibaren yürümeye başlar.

Madde 9 — Bu nizamnamenin hükümlerini Başvekil yürütür.

Kanun No. Başlığı	Düstur Tertip	Cilt	Sahife	Resmi Gazete Sayı
2762 Vakıflar kanunu	3	16	1293	3027
Kararname				
2/5042 Vakıflar nizamnamesi	3	17	1433	3371

Kararname No: 7866

Neşri tarihi: 5/1/1938

İktisat Vekilliğinin 20/10/1937 tarih ve 5533/50278 sayılı tezkere si ile teklif ve Şûrayı Devletçe görölerek 7/12/ 1937 tarih ve 19520 sayılı tezkere ile tadilen tevdi edilen ilişik «Palamut ihracatının murakabesine» dair Nizamnamenin bazı maddelerinin değıştirilmesi hakkındaki Nizamnamenin meriyete konulması; İcra Vekilleri Heyetince 23/12/1937 tarihinde onanmıştır.

23/12/1937

Palamut ihracatının murakabesine dair nizamnamenin

bazı maddelerinin değıştirilmesi hakkında nizamname

Madde 1 — Palamut ihracatının murakabesine dair nizamnamenin altıncı maddesinin birinci natürel palamudun tarifi hakkındaki fıkrası makamına aşğıdaki fıkra konulmuştur:

Birinci natürel — İçerisinde en fazla yüzde ikiye kadar polip, yüzde beşe kadar rufuz, yüzde bire kadar toprak ve yüzde bire kadar kendisinden hâsıl olmuş toz bulunabilen ve içerisinde koruk ve kapçık bulunmayan mallardır.

Madde 2 — Yirmi yedinci maddenin sonuna aşğıdaki fıkra eklenmiştir.

«Ticaret Odası bulunmayan mahallerde İktisat Vekâletince seç ilcek palamuttan anlar bir zat ve borsa bulunmayan mahallerde gümrük idaresinin bu işe ayıracağı memur veya icabında bunların yedekleri heyete dâhil olurlar»

Muvakkat madde — Bu nizamnamenin meriyet mevkiine çıktığı tarihten itibaren bir sene içinde rufuz namı altında ihraç edilecek palamutlarda her biri kontrole arz edilen palamut tanelerinden iri olmamak şart ile nihayet yüzde biri geçmemek üzere taş bulunabilir.

Madde 3 — Şûrayı Devletçe görölmüş olan bu nizamname hükümleri Resmî Gazetede basıldığı günden on beş gün sonra yürümeye başlar.

Madde 4 — Bu nizamname hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür.

				Resmî
Kanun		Düstur		Gazete
No. _____	Başlığı _____	Tertip	Cilt	Sahife Sayı
Palamut ihracatının murakabesine dair nizamname	3	18	1510	3711

Palamut ihracatının murakabesine dair olan nizamname hakkında 3733 sayılı Resmî Gazetede düzeltme vardır.

Kararname No: 7932

Neşri tarihi: 14/1/1938

İktisat Vekilliğinin 29/9/1937, 15/10/1937 tarih ve 2376/46757, 2541/49338 sayılı tezkerelerde teklif ve Şûrayı Devletçe görülerek 21/12/1937 tarih ve 20078 sayılı tezkere ile tadilen tevdi olunan ilişik Ölçüler Nizamnamesinin 9 uncu maddesini değiştiren nizamnamenin meriyete konulması İcra Vekilleri Heyetinin 27/12/1937 tarihli toplantısında onanmıştır.

27/12/1937

Ölçüler Nizamnamesinin dokuzuncu maddesini değiştiren Nizamname

Madde 1 — Ölçüler Nizamnamesinin dokuzuncu maddesi aşağıda yazıldığı veçhi ile değiştirilmiştir:

«Memlekete getirilecek ölçü, tartı ve aletler yalnız Ankara, İstanbul, İzmir, Mersin, Samsun, Trabzon ve Zonguldak gümrüklerinden geçirebilir.»

Madde 2 — Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizamnamenin hükmü Resmî Gazetede basıldığı günün ertesiinden itibaren yürümeğe başlar.

Madde 3 — Bu Nizamname hükmünü İktisat ve Gümrük ve İnhisarlar Vekilleri yürütür.

Kararname No: 7969

Neşri tarihi: 14/1/1938

İktisat Vekilliğinin 20/10/1937 tarih ve 5535/50280 sayılı tezkeresi ile teklif ve Şûrayı Devletçe görülerek 23/12/ 1937 tarih ve 20496 sayılı tezkere ile tadilen tevdi edilen ilişik «Çekirdeksiz kuru üzüm) ihracatının murakabesine dair nizamnameye ek Nizamname» nin meriyete konulması; İcra Vekilleri Heyetince 3/1/1938 tarihinde onanmıştır.

3/1/1938

Çekirdeksiz kuru üzüm ihracatının murakabesine

dair 7/8/1937 tarihli nizamnameye ek

nizamname

Madde 1 — Çekirdeksiz kuru üzüm ihracatının murakabesine dair nizamnameye aşağıda yazılı iki muvakkat madde eklenmiştir:

Kanun No. Başlığı	Düster Tertip	Cilt	Sah ile Sayı	Resmî Gazete
1782 Ölçüler Kanunu	3	12	250	1765
2083 1782 numaralı kanunun 28 İnci				
Maddesinin tadili	3	14	72	2294
Kararname				
14826 Ölçüler Nizamnamesi	3	14	1681	2487
2/1314 Ölçüler nizamnamesinin	170			
İnci maddesini tadil eden nizamname	3	15	1534	2825
2/1940 Ölçüler nizamnamesinin	170			
İnci maddesini değiştiren nizamname	3	16	577	2936

2/7294 Ölçüler nizamnamesinin 44

üncü maddesini değiştiren nizamname 3 18 1497 3714

İkinci muvakkat madde — Bu nizamnamenin altıncı maddesinin birinci fıkrası ile 7 inci maddesi hükümleri 1938 senesi ağustosundan itibaren mer'i olacaktır.

Üçüncü muvakkat madde — 1937 - 1938 ihraç yılma münhasır olmak üzere ihraç edilecek kuru üzümelerde aşağıda göster ilen nispetler dairesinde yabancı maddeler bulunabilir.

Taş tolerans nispetleri					
No.	7	de	%	0	1,5 «Binde bir buçuk»
No.	8	de	%	0	1,5 «Binde bir buçuk»
No.	9	da	%	0	1 «Binde bir»
No.	10	da	%	0	0,5 «Binde yarım»
No.	11	de	%	0	0,25 «On binde iki buçuk
No.	12	de	%	0	0,25 «On binde iki buçuk»
İnce Standartlarda					
No.	17	de	%	0	1,5 «Binde bir buçuk»
No.	18	de	%	0	1,5 «Binde bir buçuk»
No.	19	da	%	0	1 «Binde bir»
No.	20	de	%	0	0,5 «Binde yarım.»
No.	21	de	%	0	0,25 «On binde iki buçuk»

Hususî tiplerde de alelümum % 0 1,5 «Binde bir buçuk» olmalıdır.

Madde 2 — Şurayı Devletçe görülmüş olan bu nizamname hükümleri Resmî Gazetede basıldığı tarihten itibaren yürümeğe başlar.

Madde 3 — Bu nizamname hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür.

Kanun		Düstur	Resmi
No.	_____ Başlığı _____	Tertip Cilt Sahife Sayı	Gazete
Çekirdeksiz kuru üzüm ihracatının			
murakabesine dair nizamname		3 18 1459 3689	

Tamimler

Vilâyetler İdaresi U. M.

Bazı vilâyetlerden gelen yazılarda; kaymakam, emniyet müdürü ve âmirleri ile komiser ve nahiye müdürlerinin ve hatta müntahap belediye reislerinin ve idare teşkilâtına mensup sair memurların tembellikleri, iktidarsızlıkları, antipati uyandırdıkları bildir ilerek veya maddî deliller gösterilmeyerek hissi sebeplerle yerlerinin değiştirilmesine lüzum gösterilmekte olduğunu görüyorum.

Amirliğin birinci vasfı, madunun bütün kabiliyetlerinden istifade etmek, noksanlarını ikmal ederek onu yetiştirmek ve memleket için faydalı bir unsur haline getirmektir.

Her memurun bazı noksan tarafları olabilir. Bu noksanları izale etmek, onu iyi memur vasıfları ile teçhiz eylemek icap ederken onu mevcut noksanıyla diğer bir yere atmak, hem yurdun bir evlâdını köreltmek ve hem de bu noksanı yurdun diğer bir köşesine nakletmek olur. Bu, hatayı tashih değil, zararı teşmildir. Bizim ana vasfımız yurdun her ferdinden mutlaka istifadedir.

Bundan maada bazı âmirler şefkat veya diğer insani hisler sebep ile bu gibi memurlar hakkında sicil istenildiği zaman iyi sicil vermekten de çekinmiyorlar.

Eğer bir memur memleketin bir köşesinde zararlı ise bu zarar yerinde tüketilmeli, diğer bir köşeye nakledilmemelidir.

Orduda tatbik edilen sistemin muvaffakiyetli neticeler verdiği görülmektedir. Subaylar tayin olunurken komutanlara sorulmaz ve komutanlar da gelen subayı şu veya bu noksandan dolayı tadil ettirmek talebinde bulunmaz. O

nun noksanlarını izale eder, onu yetiştirir, yurt ve meslek için yararlı eleman haline getirir. Eğer buna imkân bulunmazsa sicilli yapılarak hakkında muamele tatbik edilir.

En sıkı inzibat, en çetin çalışma ve en çok feragat ve fedakârlık istiysen askerlikte b ile âmirlerin sicillerinde madun yetiştirmek, madun kullanmak ve maduna sicil vermek gibi noktalar kullanılır.

Vakıa idare memurlarının yetiştirilmesinde Cumhuriyetin başladığı metotlu tedris, talim ve terbiye, staj, kurs usulleri henüz bütün memurun şebekesi fertlerini ihata edecek bir şümül iktisap edememişse de az çok, bilhassa idare âmirleri en küçüğünden en büyüğüne kadar aynı ilim seviyesinde oldukları, meziyet ve noksanları da müşterek vasıfları haiz bulundukları nazarı itibara alınırsa idarede de aynı sistemin teessüsünü yurt için faydalı bir hareket olarak kabul etmek zarurîdir.

Dâhiliyede bu esas sekiz seneden beri tatbik edilmektedir. Bu usul, hem memurun hassasiyetini hem de halkın menfaatini vikaye edecek esastır. Sicil vukuatının zamanında tespit edilmesi, kıdem cetvellerinin her sene neşir ve tamim edilmesi ve memurların yalnız kıdem ve ehliyet nazarı itibaren alınarak senede yalnız bir günde, Cumhuriyet bayramında terfi ettirilmeleri o salim usulün tatbikini temin için kabul edilmiş başlıca esaslardır.

Her zaman olduğu gibi bundan sonra da bu sicillerde işe yaramazlığı sarahaten tespit edilmeyen bir memur değiştirilmeyecektir. İşe yaramazlığı tespit olunan memur, ikinci bir sicil almak üzere diğer bir âmir maiyetine verilecektir. İkinci sicil de aynı şekilde ehliyetsizliğini tespit ederse kanun hükümlerine tevfikân mecburî tekaüde sevk olunacaktır.

Bu esasın bütün idare âmirlerince göz önünde tutulması zarurîdir. Ancak, bazı memurların yalnız şahsına taalluk etmek üzere sıhhi mazeret nakli icap ettirirse bu mazeretin de tam teşekküllü bir sıhhat heyeti raporu ile tevsiki nakil için esas olarak tatbik edilecektir.

Bu esasa mugayir olarak yapılacak taleplerin vekâletçe cevapsız bırakılacağı tabiidir. Bu esasları bütün arkadaşlarıma bir hatıra olarak bildirmek isterim.

Vilâyetlere, Umumî Müfettişliklere ve Merkez dairelerine yazılmıştır.

ÖZÜ:

*938 yılı köy çalışma
programları H.*

Mahallî İdareler U. M.

Sayı: 345/4-2-1

22/11/1937 gün ve 9873 sayılı tele ektir.

1 — Telyazısı ile tebliğ edilen 938 ana plânında telgrafhanelerce muhabere hatası yapıldığı anlaşılmıştır. Köy İdarelerine Köy Kanunu ile tahmil edilmiş vazifelerin çalışma programlarına ve iş takvimlerine alınmasında yanlışlık yapılmamak ve takibinde kolaylığı temin etmek üzere tel tamimi iş esası üzerinden de tasnif edilmek suretiyle cetvel halinde tekrarlanmıştır.

2 — İlişik cetvel örneğinin ilgililere ver ilerek 938 yılı köy çalışma programlarının ona göre tanziminin temini, bu iş etrafında ver ilcek raporlarda aynı fıkra sayılarıyla bu cetvele göre bilgi verilmesi rica olunur.

3 — Cevaben Seyhan vilâyetine ve tamimen bütün vilâyetlere ve Umumî Müfettişliklere yazılmıştır.

17/1/1938

**Köy idarelerine köy kanunu ile verilen vazifelerden nüfus esasına göre
938 yılında programlara alınacak köy vazifeleri**

Ziraat, Ekonomi işleri	Kültür işleri	Sağlık ve İctimai yardım işleri	Bayındırlık işleri	Umumi tedbirler		İşlerin programlanmasında köylerin esas tutulacak nüfus miktarı
				13 ncü maddede	14 ncü maddede	
13 üncü maddede	14 üncü maddede	13 üncü maddede	14 üncü maddede	13 üncü maddede	14 ncü maddede	
16, 17, 21, 28, 25, 16, 35.	8, 11, 27, 28, 29.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 19, 22, 24, 33.	1, 4, 21, 22, 24.	18, 27, 28, 36.	29, 30, 31, 32, 34, 37.	Her köyde
	15.		31.	10, 11, 12, 13.		Nüfusu beş yüz- den yukarı köylerde
			3, 5, 6, 30.	14, 20.	23.	Nüfusu binden yukarı köylerde

Sayı: 346/2-1-5

Bazı vilâyetlerden alman yazılarda: Umumî muvazeneden maaş alan memurların yol parası ve saire gibi cihetlerden vilâyet Hususî İdarelerine karşı olan borçları için tahsilât komisyonları kararıyla maaşlarından yapılan tevkifatın Mal sandıklarınca Ziraat Bankalarına yaptırılmakta ve bankadan alman makbuzun bazen reddi yat evrakı müsbitesine raptedilmekte olduğu ve hâlbuki bu şekildeki muamelede vergi borcunu ödeyen mükellefin tahsildardaki hesabının kapatılması mümkün olamamakta bulunduğu bildirilmesi üzerine keyfiyet Maliye Vekâletine yazılmış ve Bankadan alman makbuzların dairesi tahsildarına verilmesi hususunun vilâyet Mal memurluklarına tebliği istenmişti.

Cevaben alınan yazıda: Banka makbuzlarının evrakı müsbite olarak Mal sandıklarınca alıkonulması zarurî olduğundan bu suretle maaşlardan tevkif edilip Ziraat Bankalarına yatırılan paralar için bankanın iki nüsha olarak keseceği makbuzlardan birinin Mâliyede alıkonulması ve diğerinin de mükellef hesaplarının kapatılması için dairesi tahsildarına verilmesi hususunun Ziraat Bankası ile kararlaştırılarak keyfiyetin mezkûr Banka tarafından umum şube ve sandıklara tebliğ edildiği işar kılınmıştır.

Badema o yolda muamele yapılmasını ve veznedarlık muamelâtı Mal sandıklarınca ifa olunan mahallerde mahsup ilmühaberleri verilmekte olduğundan başkaca makbuz itasına mahal olmayacağını da icap edenlere tebliğini rica ederim.

17/1/1938

ÖZÜ:

938 malî yılı bütçeleri H.

Sayı: 650/2-1-1

938 Malî yılı bütçelerinin sūratle tasdik edilerek zamanında mahallerine yetiştirilmesini temin için aşğıdaki

hususatın ehemmiyetle göz önünde bulundurulması lâzımdır.

1 — 937 yılı bütçeleri hakkında evvelce tamimen gönderilmiş olan 12/1/937 tarihli ve 245 sayılı yazının 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ve 11 inci maddelerinde işaret olunan nokta aynen riayet olunması.

2 — Geçen yıl bütçelerine merbut kadro cetvelleri vilâyetlerce başka başka şekillerde yapılmış ve bunlardan bir kısmı Muallim kadrolarını kaza ve mektep üzerinden gönderildiği gibi bazıları da Muallim ve memurları adet ve derece itibariyle göstermeden doğrudan doğruya bütçeye konulan tahsisatı bir kalem olarak derç etmekle iktifa eylemişlerdir. Vilâyet kadroları kaza ve mektep üzerinden değil, kül halinde mütalaa edilmekte olduğundan unvanları ile maaş ve dereceleri arasında mutabakat bulunan memur ve muallimlerin, adetlerinin bir kalem olarak gösterilmesi ve bunların derece, maaş, aylık ve senelik tahsisatlarının geçen sene ile mukayeseli bir surette tespit edilmesi lâzımdır. Bu hususta herhangi bir şüphe ve tereddüde düşülmemesi için kadroların ilişik numuneye göre tanzimi.

3 — 938 yılı bütçelerinin varidatı geçen senelerde olduğu gibi bir sene evvelki tahsilât miktarına göre yapılacağından bütçe tahmininin 936 yılında elde edilen varidat miktarına istinat ettirilmesi ve bütçe tahminlerinde görülen fazlalıklar üzerinde fuzuli muhabere ile tasdikin gecikmemesi için bu hususa bilhassa ehemmiyet affolunarak bütçelerin 936 tahsilatı uygun bir surette hazırlanmasının temini ile bu yıla ait tahsilât cetvellerinin bütçelere raptedilmesi.

4 — Yukarıdaki maddelerde zikrolunan esaslara riayet edilmeden (gönderilen bütçeler iade edileceğinden buna sebebiyet veren Hususî Muhasebe Müdürlerinin mesul tutulacaklarının kent ilerine tebliği ehemmiyetle rica olunur.

5 — Bütün vilâyetlere ve Umumî Müfettişliklere yazılmıştır.

27/1/1933

Sayı: 821/3-2-3

Bazı yerlerde Belediyelerin bağ, bahçe, fidanlık sulamağa mahsus sulardan İktisadî vaziyeti sarsacak derecede ücret almakta oldukları haber alınmıştır.

Memleketin ihraç maddelerini müteessir edecek ve halkın bunları yetiştirmek hususundaki rağbetini kesecek şekil alan bu hale nihayet verilmesi. Ancak masrafına tekabül edep ilecek derecede cüz'î ücretle iktifa olunması ve bu esasa göre yapılacak tarifelerin berayı tetkik aç ilen Vekâlete gönderilmesi rica olunur.

31/1/1938

Sayı: 820/3-3-5

İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Tarihi ve Şehircilik Profesörü Celâl Fuad Arsever tarafından yazılan (Şehircilik) adlı kitap münderecatı itibar ile Belediyeler ile İdare âmirleri için istifâdeli görülmüş olduğundan mezkûr kitabın vilâyetlerdeki Kültür Bakanlığı yayımları kitapçılarından 250 kuruş fiyatla tedarik edilebileceğinin alâkadarlara tebliği tamamen rica olunur.

31/1/1938

ÖZ:

Köy kâtipleri H.

Sayı: 818/4-1-4

1 — Mülkiye Müfettişlerinin köylerde yaptıkları teftişlerden ve vaki şikâyetlerden köy kâtiplerinin kendiîşlerinde iyi çalıştırılmadıkları, kazalarda istihdam edilmekte oldukları anlaşılmıştır.

2 — Köy idareleri çalışmalarından tam verim alınabilmek ve köy hesaplarını pürüzsüz ve noksansız yürütmek, köy idaresini ve hatta fakir köylü arzuhalci dükkânların

dan ve sebepsiz şehre gidip gelmekten kurtarmak ve nihayet kanunlarla artan ve tatbik sahasını gün geçtikçe genişleten köy işlerini tam bir hassasiyetle günü gününe çıkarabilmek için 13/12/937 gün ve 10361 sayılı tamimle köy kâtiplerinin nüfusu 1000 den yukarı köylerde daimî surette, 500 - 1000 arasındaki köylerde de gün aşırı, 500 den küçük köylerde haftada iki gün köy konaklarında fasilasız çalışmaları ve kalmaları imkânı verilmiştir.

3 — Bu itibarla köy kâtiplerinin memur edildikleri köylerde münhasıran köy işler ile uğraşıp nahiye ve kaza merkezlerinde köye ait işler için de olsa sureti kafiyeyle çalıştırılmamaları ve mevzuata uygun düşmeyecek sebep ve vesilelerle mahalli istihdamlarının değiştirilmemesi lâzımdır. Ancak vazifeleri etrafında tenvir edilmek üzere bir kaç ayda bir toplu bir halde nahiye veya kaza merkezlerine çağrılabilirler. Bunun haricinde geceli gündüzlü köyde vazifesi başında bulunmayan ve bilhassa nüfusu az köylerde ilgili köy muhtarları arasında kararlaşan ve idare âmirlerine de bildir ilen haftanın iki gününde çalışmayan köy kâtiplerinin sureti kafiyeyle ücretlerinin verilmemesi ve çalışmadıkları müddete ait ücretler - köy heyeti karar ile kesmeyen ve sandığa irat kaydetmeyen muhtar ve azalardan; usulsüz ve kanunsuz ver ilen ücret miktarının Köy kanununun 45 inci maddesine tevfikan İdare heyetleri kararıyla derhal kes ilerek köy sandıklarına irat kaydedilmesi icap eder.

4 — Köyün yazı ve hesap işlerinden muhtarla birlikte mesul bulunan köy kâtiplerinin tayinlerinde Memurin kanununun müstahdemler hakkındaki şartlarının aranmasını ve Cumhuriyet Halk Partisi 4 üncü Büyük Kurultayında kararlaştırıldığı veçhi ile köylerde okuryazar ve hesaba aklı erer, köyün bütçe ve hesap işlerini yürütebilecek adamlar mevcut oldukça hariçten herhangi bir sebep ve bahane ile kâtip tayinine imkân bırakılmaması gerektir.

5 — İşin bu esasa göre önemle tedbirlenmesini ve teşkilâtın kemiyet ve keyfiyet itibarıyla kuvvetlendirilerek

Köy işlerinin her türlü teehhür ve sarsıntıdan kurtarılmasını ve keyfiyetin bütün köylere bildirilmesini rica ederim.

31/1/1938

ÖZ:

Köy muhtar ve ihtiyar heyeti
seçimi H.

Sayı: 819/4-3-1

1 — Mülkiye Müfettişlerinden alınan raporlardan ve tevali eden şikâyetlerden köy muhtar ve heyetleri seçimlerinde kanun buyruklarına aykırı yolsuzluklar yapıldığı ve bu halin köylüler arasındaki bağıklık ve ahengi de ihlâl edecek durumlar ihdas ettiği görülmektedir.

2 — Bu vaziyetin; daha ziyade seçim için mevzu hükümler etrafında ilgili köy idarelerde köylünün aydınlatılmamasından ve seçime takaddüm eden günlerde köy muhtar ve heyetlerinin kanunî tedbirlerini almamalarından ileri geldiği neticelerine varılmıştır. Köy kanununa tevfikân şubatta köy dernekleri; seçim devresine ait müddetini tamamlayan köy heyetleri yerine yenilerini seçecektir. Teftiş salâhiyetlerinde intihap etrafında görülen fenalık ve kanunsuzlukların bu seçim devrinde de tekrerrüne mahal ve imkân verilmemek üzere bu iş etrafında köy heyetlerince dikkat edilmesi ve göz önünde bulundurulması icap eden esaslar tespit edilerek gönderilmiştir.

3 — Kök kanununun değişen maddelerinin bir kısmının bazı köylerde esas kanun üzerinde işlenmediği görüldüğünden 20 inci maddeyi değiştiren 2329 sayılı kanunun 1 inci maddesinin, 21 inci maddeyi değiştiren 2491 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin, 30 uncu maddeyi değiştiren 2329 sayılı kanunun 2 inci maddesinin yeniden ve müstacelen köylere gönderilmesi icap eder.

4 — Köylerden gelecek muhtar ve aza seçim mazbataları üzerinde 24, 25 inci madde gereklerinin mahallî Jandarma komutanlarıyla Müddetinin ilerince, 24 ve muaddel 30

uncu madde gereğinin nüfus idaresince, askerlik kanununa göre aranılan durumların da askerlik şubelerince, günü gününe gösterilmesi için bu dairelerle müştereken gereken tedbirlerin alınması ve bu iş için ilgililerin de kaza merkezlerinde günlerce kalmalarına mahal ve imkân verilmemesi gerektir.

Muamelenin bitiminde de 33 üncü maddeye göre mazbataların vali veya kaymakamlar tarafından tetkiki ile muktezasının derhal tayini ve ilgili köylere köy büroları vasıtasıyla tebliğ olunarak dosyalarının saklanması ve şubat ayı içinde yapılmamış seçimler varsa seçimi yapan muhtar hakkında 27 inci madde hükmünün tatbiki lâzımdır.

5 — Bazı yerlerde seçim mazbataları tetkikatının günü gününe ikmal edilmediği veya buyrultu beklenmesi lâzım geleceği vesilesiyle nahiye müdürlerinin 29 uncu maddedeki sarahate rağmen yeni heyetleri bir Martta işe başlatmadıkları görülmüş ve kanunî gereğine el atılmıştır. 29 ve 33 üncü maddeler buyrultu usulünü tamamen kaldırmış olduğundan yeni heyetlerin her yerde bir Martta işe başlatılması lâzımdır.

6 — Bazı köylerde de salahiyyetli mercilerin kanunî bir tebliği olmadan yapılan seçimleri hodbehot bozdukları ve seçim evrakını kaybettikleri; seçim sırasında işi bozulanlara ve geri bırakılanlara ve fenalık yapanlara göz yumularak 31 inci madde buyruğunun tatbik edilmediği, seçimlere müdahale edildiği ve bu yüzden ikilikler doğduğu da anlaşılmıştır. Buna imkân vermeyecek tedbirlerin aldırılması ve günü biten heyetlerin seçimlerinin Şubat içinde mutlaka yaptırılması icap eder.

7 — Köy kanununun 32 inci maddesi hususî durumu bulunan bazı köylerde muhtar seçimi için valilere esaslı salâhiyyetler vermiştir. Köylünün ezilmemesi ve köy halkının kanunla kent ilerine ver ilen vazife ve hakları serbestçe tanzim ve tatbik edebilmeleri için bu madde çerçevesine girebilecek köylerin şimdiden tespiti ile kanunî icabın yapılmasını ve gerekirse bu gibi yerlerde evsafı lazıme haiz muhtarların valiler tarafından seçilmesi hususuna bilhassa iti

na edilmesi yerinde olur. Buna göre gereğinin ilgililere ve köy idarelerine müstacelen tebliği rica olunur.

8 — Vilâyetlere ve Umumî Müfettişliklere yazılmıştır.

31/1/1938

**Teftiş lâyhalarında seçim etrafında görülen yanlış ve hatalı
tatbikatın önlenmesi için seçimde bilhassa dikkat edilmesi ve göz
önünde bulundurulması ve yapılması gereken hususta:**

1 — Köy kanununun 26 inci maddesi buyruğuna uyarak köy heyetlerince seçim gününün önceden tespit olunarak karar defterine geçirilmesi ve en az üç gün evvel köyde ve köye bağlı bütün mahalle ve meskûn parçalarda mutat vasıtalarla ilân edilmek suret ile bütün köylüye buyrulması ve kadın, erkek bütün seçicilerin seçime gelmeleri için gereken tedbirlerin alınması;

2 — Seçimin köy konaklarının dernek toplantılarına veya köy mahkemelerine ait salonlarında, köy okullarında, köy meydanlarında veya buna benzer umumun faydasına tahsis edilmiş yerlerde yapılması ve buraların; köyün manevî varlık ve benliğini bütün heyecanı ile yaşatacak olan bu günün yüksek ifadesine mütenazır bir şekilde hazırlattırılması ve seçim gününü tespit eden kararda; seçim yerinin ve hangi saatte rey alınmaya başlanılacağı ve saat kaçtan sonra reylerin kabul olunmayacağı hususlarının da gösterilmesi;

3 — Seçimden önce Köy kanununun 4 üncü faslını teşkil eden seçilme yoluna ait maddeleriyle Millet mektebi talimatnamesinin 49 uncu maddesi etrafında köylünün toplu bulunduğu yerlerde ve zamanlarda köy muallimlerinde vazifesi icabı köylerde bulunan sağlık memuru, tahsildar gibi memurlar tarafından kısa konuşmalar yapılması için tedbirler alınması;

4 — Muhtar ve aza seçilmesinin çok zaman karıştırıldığı ve bir arada yapıldığı görüldüğünden 28 inci madde buyruğu gibi evvelâ muhtar seçiminin yapılması ve bu bittikten sonra aza seçimine geçilmesi ve 22 inci maddeye göre

nüfusu 1000 den aşağı köylerde 8, nüfusu 1000 den yukarı köylerde 12 kişinin pusulalarla yazılması ve reylerin ayrılmasından ve sayılmasından sonra en çok sayı alandan başlayarak sırasıyla 1000 den az nüfuslu köylerde 8 ve nüfusu 1000 den fazla köylerde 12 kişinin yarısının aza ve diğer daha az sayılı yarısının da yedek aza olarak mazbataya geçirilmesi ve kazandıkları sayıları beraber olanlar hakkında 30 uncu maddeyi değiştiren 2329 sayılı kanunun ikinci maddesi buyruğuna göre muamele yapılması; Muhtarlarda yedek seçilmeyeceğinden muhtar pusulalarına da yalnız birer kişinin yazılması;

5 — 24 üncü maddede yazılı şartları bulunmayanlar köyün muhtar ve azasım seçmeyeceği gibi 25 inci maddenin aradığı şartları olmayanlar da muhtar ve aza olamayacaklarının derneğe anlatılması ve Millet mektebi talimatnamesinin 49 uncu maddesinin göz önünde bulundurulması;

6 — 29 uncu maddede tasrih edilen hu susatın soyadlarıyla birlikte muhtar ve azalara mahsus olup 2459 sayılı kanuna tevfikân Mal sandıklarında satılmakta bulunan seçim mazbatalarında noksansız yazılması ve bu mazbata örneklerinin seçim günü aynen köy karar defterine geçirilerek imzalanması ve karar numaralarının da mazbatalar üzerine atılması ve aynı günde muhtar ve aza rey pusulalarının sayılarak birer zarfa konması ve kapanarak yapışan yeri imzalandıktan sonra olduğu gibi köy kasasında saklanması, esas mazbataların aynı günde idare âmirlerine gönderilmesi.

7 — Yeni seç ilen muhtar ve azalar bir Martta mutlaka işe başlayacağından aynı günde eski heyetlerin kendilerinden evvelki heyetlerden devir aldıkları ve zamanlarında köye alınmış ve muhtelif suretlerle geçmiş olan köy manevî şahsiyetine ait bir yerden diğer yere götürülen ve götürilemeyen bütün mallarla demirbaşları, taşsız orta malların tapularını köy sınır kâğıdını; hesapta ve kuyudata müteallik defter, evrakı müspete ve senetleri, sandık ve ambar mevcutların noksansız yeni heyete mazbata ile devir etmemeleri ve seçim devrelerine ait hesaptı vermeleri ve devir

mazbatasının karar defterlerine geçirilerek alman neticenin mazbata örneğinin raprı ile bir hafta içinde kaza veya vilâyete bildirilmesi.

8 — Seçim mazbataları kaza veya vilâyete gönderilirken 8/11/340 gün ve İdare-i Umumiye Müdüriyeti Umumiyesini 300 sayılı tamimine uyarak İdare heyeti, Adliye, Askerlik şubesi, Jandarma, Nüfus, Tapu, Hususî muhasebe, Köy bürosu, Hükümet doktorluğu, Posta telgraf, Orman, Ziraat Bankası ve İnhisar idaresine verilmek ve bu dairelerde saklanmak üzere muhtar, aza ve yedek azaların tatbik imza veya mühürlerini havi birer cetvelin de birlikte gönderilmesi.

Sayı: 899/2-1-2

1 — 938 Malî yılından itibaren tatbik edilecek Tip Kadro örnekleri ilişik olarak gönderildi.

Vilâyetler gelirleri itibariyle Dört kısma ayrılmıştır.

Senelik varidatı 500.000 liraya kadar olan vilâyetler (500.000 dâhil) Birinci tiptedir. Bu tertibe giren yerlerden en yüksek geliri olan 500.000 liralık vilâyetlerde de teşkilât Tip Kadro cetvelinde azamî olarak tespit edilen memur adedi ile maaş nispetini aşmayacak şekilde kurulacaktır. (Teadül cetvellerinin tip kadrolara göre tertibinde vilâyetin geliri, kaza adedi ve hali fillisi esas tutulmakla beraber hiç bir zaman ihtiyaç hududu aşılmayacaktır). Bu tertibe dâhil vilâyetlerde İdare ve hesap memurlarına verilecek senelik maaş tutarı umumî varidatın en çok % 10 nu geçmeyecektir.

2 — İkinci tertibe giren vilâyetler 500.001 liradan 1 milyon liraya kadar geliri olan yerlerdir.

Bu kısma dâhil vilâyet kadrolarının tanziminde yukarıdaki esaslar göz önünde bulundurulmak suret ile senelik maaş yekûnu umumî varidatın en çok % 6,5 nu tecavüz ettirilmeyecektir.

3 — Üçüncü tertibe dâhil vilâyetlerde de yukarıdaki

esaslar göz önünde bulundurulmak suret ile kadrolar tanzim edilecek ve senelik maaş miktarı umumî varidatın en çok % 5 ini geçmeyecektir.

4 — Dördüncü kısma dâhil vilâyetlerde yukarıdaki esaslardan mülhem olarak maaş tutarları umumî varidatın en çok % 4,5 nu aşmayacak şekilde kadrolarını tertip edeceklerdir.

5 — İdare ve hesap kadrolarında ücretle müstahdem olanlara verilmekte olan senelik ücret tutarının umumî varidatın % 2,5 nu aşmaması esastır. Ancak tetkik edilen fiilî vaziyete nazaran bazı vilâyetlerin bu haddin fevkinde ücretli memur kullanmakta oldukları görüldüğünden şimdilik 937 kadrolarının yani hali filinin muhafaza edilmesi ve fakat zamanla inhilâl vuku buldukça yeniden ücretli memur alınmamak suret ile bu hadde tenzili tensip edilmiştir.

6 — Tip kadrolara göre teadül cetvellerinin tertibi sırasında vilâyetin geliri kaza adedi kazaların büyüklüğü hali fiilî ve hakikî ihtiyaç derecesi daima göz önünde bulundurulacaktır.

7 — Kazalar için hazırlanan kadro tipleri nüfus esasına göre tertip edilmiştir. (No. 2). Kaza memurlarının sınıf dereceleri bu tiplere ve mahallî ihtiyaçlara uygun şekilde tayin olunacaktır. Nüfusu 50.000 den yukarı kazalar Birinci, 50.000 le 25.000 arasında olanlar İkinci, 25.000 den aşağı olanlar Üçüncü tipe dâhildir.

8 — Şimdiye kadar ayrı ayrı unvanlar altında istihdam edilmekte olan Hususî Muhasebe memurlarının memuriyet unvanlarının ifa ettikleri vazifeye göre tayini ve tatbikatta sadece karışıklığı icap ettirmekten başka ameli ve İlmî hiç bir faydası görülmeyen ve vilâyetler adedince çoğalan unvanların tevhide tip kadrolarla da Ana esas olarak kabul edilmiştir.

9—‘Hususî Muhasebe Müdürleri vilâyet HH. Muhasebesine ait bütün işlerin tanzim ve idaresine memur olduklarından muhasebe kadrolarına dâhil bilumum memur ve müstahdemler müdürün mesuliyet ve murakabesi altında iş görürler. Gelirlerine göre muavinlik teşkilâtı kabul edilen

yerlerde muhasebe müdür muavinleri bütün işlerde muhasebe müdürünün yardımcısıdır.

10 — Varidatın tahakkuk ve tahsil işleri varidat müdürleri tarafından ait olduğu bürolar marifet ile yürütülür. Varidatın tahakkuku, tahsili, bakayanın tasfiyesi, arazi tahriri ve alelûmum tadilât işleri tahakkuk ve tahsil şef veya mümeyyizleri ile lüzumu kadar memur ve kâtip vasıtası ile bu Müdürlük teşkilâtı tarafından yürütülür.

11 — Bütçe ve alelûmum hesabat (hesabı kafiler dâhil) mukaveleler, Hali malî cetvelleri, İcmaller, Ayniyat muhasebesi, Mubayaa, İstatistik, Zat ve Sicil ve Maaş işleriyle Emlakini Hususiye muamelâtı bir şef veya mümeyyizin idaresi altında lüzumu kadar memur ve kâtip marifetiyle idare olunur.

12 — Bilumum Muhaberat, Dosya evrak ve teftiş işleri yine bir şef veya mümeyyizin idaresine tâbi büro tarafından görülür.

13 — Vilâyet merkezinde Köy ve Belediye işlerine merci olan büro keza bir şef veya mümeyyizin idaresi altında lüzumu kadar memur ve kâtipi ihtiva edecek şekilde teşkil edilir.

14 — Köy İdare Husus iyesi işlerinin devamlı ve müessir şekilde murakabe altında bulundurulması maksadıyla Mahallî işler müfettişliği teşkilâtı kabul edilmiştir. Müfettişler atlı ve gezici olup bunlara maaşlarından başka yem bedeli olarak ayda maktu an 15 lira verilecek bundan maada harcırah ve masarifi zaruriye nam ile hiç bir şey tesviye olunmayacaktır.

Bunların tayin usulleri vazife ve salâhiyetleri istihdam şekilleri ayrı bir talimatname ile tespit ve tebliğ olunacaktır.

15 — Şeflerle Birinci mümeyyizler yalnız vilâyet merkezlerinde yukarıda gösterilen servislerden birinin başında bulundurulur. İkinci mümeyyizler vilâyet merkezlerinde ve inde iktiza muamelâtı kesir olan kaza Hususî Muhasebe memurluklarında kullanılırlar.

16 — Tip kadrolar İdare ve hesap kısmına dâhil me-

murların terfi ve terfihleri imkânlarını vilâyetlerin malî durumlarına göre azamî derecede derpiş eylediği gibi servislerin başında ve Hususî muhasebe memurluklarında kullanılacak memurlara yüksek maaş vermek ve bir mahrut dâhilinde tahsil derecelerine, ehliyet ve kabiliyetlerine, hizmet müddetlerine göre ilerlemek keyfiyetini de tamamen nazarı dikkate almıştır.

17 — Halen müstahdem olan bilumum İdare ve hesap memurlarının bağlı örneğe göre (No. 3) ayrıca tasdikli bir cetveli yapıp teadül cetvellerine eklenecektir. Ücretle müstahdem olanlar aynı şekilde tertip edilecek ayrı bir cetvelde göster iletcektir.

18 — Tip kadrolara, vilâyetin gelirine, kaza adedine ve ihtiyacına göre hazırlanacak teadül cetvellerinin tetkik ve tasdike arz edilmek üzere merkeze gönderilmesi rica olunur.

19 — Umumî Müfettişliklere ve bütün vilâyetlere yazılmıştır.

8/2/1938

NO : (1) Memuriyet Örneği	Varidatı 50000 liraya kadar olan Vilayetlerde		Varidatı 500000 liradan bir milyon liraya kadar olan Vilayetlerde		Varidatı 1 milyon liradan 1,5 milyon liraya kadar olan Vilayetlerde		1 milyon 500000 liradan yukarı olan Vilayetlerde	
	aded	maaş	aded	maaş	aded	maaş	aded	maaş
H. Muhasebe müdürü	1	40-45	1	45-55	1	55-70	1	70-80
H. " " Muavini	1	—	1	40	1	45	1	55
Mahalli idareler Müfettişi	1-2	30-35	2	35-40	3	40-45	3	45-55
Varidat Müdürü	1	35—	1	35-40	1	40-45	1	45-55
Seî	—	—	—	—	1	40	2	40
Birinci Mümeyyiz	1	35	3	35	4	35	8	35
İkinci " "	3	30	5	30	6	30	15	30
Birinci sınıf memur	5	25	7	25	8	25	15	25
İkinci " "	7	20	10	20	14	20	20	20
Üçüncü " "	8	17,5	10	17,5	12	17,5	10	17,5
Katip	8	16	10	16	10	16	15	16
" "	5	14	8	14	15	14	15	14
" "	5	12	8	12	15	12	20	12
" "	5	10	8	10	10	10	20	10

Nisbeti
% 10Nisbeti
% 6,5Nisbeti
% 5Nisbeti
% 4,5

Cetvel Örneği No : (3)

1 Kідem sırası Sicil No : 2 Adı ve Soyadı 3 Doğduğu yer ve yıl 4 tahsil derecesi 5 halen bulunduğu Me, 6

7 Maaşı 8 tayin tarihi 9 İdare hizmetine yeni bareme göre tayin maaş miktarı 11 edildği vazife

Kaza Tipleri No. (2)

Nüfusu 25 bine kadar olan kazalar için

<u>Memuriyet ünvanı</u>	<u>Adet</u>	<u>Maaş</u>	<u>Senelik tutarı</u>
H. Muhasebe memuru	1	17,5	672
Varidat »	1	16	624
Tahakkuk »	1	14	588
Tahsil »	1	14	588
	<u>4</u>		<u>2472</u>

Nüfusu 25 binden 50 bine kadar olan kazalar için

H. Muhasebe memuru	1	20	720
Varidat »	1	17,5	672
Tahakkuk »	1	16	624
Tahsil »	1	16	624
	<u>4</u>		<u>2640</u>

Nüfusu 50 binden yukarı olan kazalar için

H. Muhasebe memuru	1	25	900
Varidat »	1	20	720
Tahakkuk »	1	17,5	672
Tahsil »	1	17,5	672
	<u>4</u>		<u>2964</u>

ÖZ:

*Nüfus esas defterlerine yazılacak
zevceleri kimin zevcesi olduğunun işaret
olunmasına dair*

Nüfus İşleri U. M.

Sayı: 1163/316

Bazı yerlerde nüfus esas defterlerinde müteaddit reşit erkek bulunan hanelere zevceler yazılırken (Zevcesi Safiye, zevcesi Sabiha) tarzında yazılarak hangi erkeğin zevcesi olduğu tasrih edilmediği ve bu halin karışıklığı mucip olduğu gibi ileride bunlardan doğan çocukların ana ve babalarını tefrikte de zorluk çekildiği anlaşıldığından bundan böyle bu noktaya da dikkat olunarak yanlış ve noksan iş yapılmasına meydan verilmemesi tamimen rica olunur.

Umumî Müfettişliklere, vilâyetlere ve Teftiş heyeti reisliğine yazılmıştır.

20/1/1938

ÖZ:

*İzah namenin tatbikine dair
talimatname*

EMNİYET İŞLERİ U. M.

Ş. 4

Sayı: 944

28/1/937 tarihli ve 15269 sayılı tamime ektir:

İzah namenin 18 inci maddesi mucibince otel, han, misafirhane ve pansiyonlara dağıtılmak üzere evvelce gönder ilenlerden maada (5) sayılı lahikayı teşkil eden talimatlardan «1» nüsha daha gönderilmiştir.

Mevcudu tükenmiş olan bu talimatlardan daha fazlasına ihtiyaç olduğu takdirde yazı makinesi ile teksir edilmek suret ile hareket olunmasını ve talimatların mühürlü olarak dağıtılarak otel, han, misafirhane ve pansiyon-

larca münasip levhalar içerisinde göze görülecek yerlere asılmasının ve iyi muhafaza edilmesinin alâkadarlara tebliğini rica ederim.

10/1/1938

Ekinin örneği

Lahika: 5

Umumî han, otel, misafirhane ve pansiyonlara gelecek ecnebler hakkında talimat

1— Yabancı memleketlerden memleketimize gelen ecnebler ilk geceyi geçirdikleri şehir ve kasaba veya köylerde en yakın polis veya bulunmadığı yerde jandarma karakoluna müracaatla bir beyanname vermeye ve hüviyetlerini ispat etmeye mecburdurlar.

2— Memleketimizde seyahati teşvik için han, otel, misafirhane veya pansiyonlara gelecek bu gibi yabancılar bizzat müracaat edecek yerde aynı han, otel, misafirhane veya pansiyon sahipleri veya bunların mutemedi olan müstahdemler marifet ile bu mecburiyeti ifa edebilirler.

3— Bu maksadı tefin için polis makamlarınca han, otel, misafirhane veya pansiyonlara zir met mukabilinde dip koçanla ve sıra sayılı «Ecnebilere mahsus ilk beyannameler» verilecektir.

4— Beyannameler yalnız 15 kuruşluk damga puluna tâbidir.

5— Beyannameler memleketimize geldikleri zamandan beri ilk defa han, otel, misafirhane veya pansiyonda geceleleyen ve ellerinde ikamet tezkeresi veya resmî bir Türk makamından verilmiş hüviyet cüzdanı olmayan yabancılara mahsustur.

6— Bu beyannameler Fransızca olduğundan bizzat yabancılar tarafından da doldurulabilir. Yabancıların doldurmaması halinde han, otel, misafirhane veya pansiyon sahip veya mesul müstahdemleri tarafından doldurulur.

7— Her iki halde de beyannamelerin her hanesinin lâyük ile ve açıkça doldurulması ve okunaklı yazı ile yazılması

lâzımdır. Bilhassa; ecnebilerin ad ve soyadları pasaportlarında yazılı olduğu gibi beynelmîlel büyük matbaa Latin harflerde (Gotik ve Rum harfleri gibi harfler kabul edilmez) ve meselâ şu suretle yazılmalıdır:

(JEAN LEROUX)

8— yazılırken herhangi bir şekilde bozulan beyannameler atılmayıp alâkadar polis memuruna teslim edilecektir.

9— Her beyannamenin dolduruluşunda dip koçanının da doldurulması unutulmamalıdır.

10— Beyannameler doldurulduktan sonra sahipleri tarafından imza olunacaktır. Ecnebilerin pasaportlarının refakat hanesinde yazılı olanlar da beyannamelerinin hususî yerlerine kaydedilirler. İmza atmasını bilmeyenlerin pul üstüne şehadet parmakları bastırılır.

11— Doldurulan beyannameler her sabah ve akşam polis makamı tarafından gönderilecek bir memur marifet ile ve dip koçanlarının irsiz ettirilmesi suret ile alınacaktır. Beyannamelerde han, otel, misafirhane ve pansiyon isim ve adreslerinin tasrihi de lâzımdır.

12— Müşterek pasaportlarla gelen Turistlere bir kolaylık olmak üzere «Ecnebi Turistlere mahsus beyannameler» ihdas edilmiştir. Her şahıs ile aynı pasaportta yazılı yanındakiler için sarı, kırmızı ve beyaz renkte birer takım teşkil eden birer dip koçanla defter halinde olan bu beyannamelerin her üç nüshası da yukarıdaki maddelerle yazılı esaslara göre doldurulacak, sarı ve kırmızı nüshalarına 3. 5 X 4 Cm. ebadında birer vesika fotoğrafı yapıştırılıp en yakın polis karakoluna veya 15 inci maddedeki polis memurlarına keza imza mukabilinde teslim edilecektir. Polisçe bu beyannamelerden sarı renkte olanı derhal mühürlenip sahibine verilmek üzere iade olunacaktır. Bu gibi ecnebiler bu beyannamelerle 14 üncü maddede yazılı ikamet tezkeresini almaksızın iki ay müddetle Türkiye’de gezebileceklerdir. Turist beyannamelerinin her biri beşer kuruş kıymetindedir ve bu itibarla her turist 15 kuruş ödemekle mükelleftir.

13— Han, otel, misafirhane ve pansiyonlarda öteden beri mecburi olan vatandaş ve ecnebi herkese şamil ikamet ilmühaberleri bu beyannamelerden ayrı olarak doldurulacaktır.

14— Türkiye’de hudut ve limanlarımızdan girişlerinden itibaren 15 günden fazla kalacak olan ecnebiler bu müddet zarfında polise bizzat müracaatla yeniden beyanname vererek kanunu dairesinde ikamet tezkeresi almağa mecburdurlar.

Yalnız diplomatik pasaport ve vizelerle gelen ecnebiler bu mecburiyete tâbi değildirler.

15— Türkiye’de öteden beri oturmakta olan veya ilk beyannamesini vermiş bulunan ecnebiler de seyahatlerini ihbar ile mükellef olduklarından bunların bizzat karakollara müracaatları yerine han, otel, misafirhane ve pansiyonların sahipleri veya müstahdemleri marifeti ile bu ihbarı yapmaları caizdir.

16— Bu itibarla bu şekilde gelecek ecnebilerin ellerinde bulunması lâzım gelen pasaport kontrol fişi veya ikamet tezkeresi veya Türk makamlarından verilmiş resmî hüviyet cüzdanı münasip bir şekilde alınarak ilk beyannameleri almak üzere gelecek polis memuruna gösterilip kayıtları yaptırılacaktır.

17— Elleri muteber bir güne vesika olmayan yabancılar derhal polise ihbar edilecektir. Aksi takdirde han, otel, misafirhane ve pansiyon sahip ve müstahdemleri kanunen mesul olurlar.

18— Adî pasaportla seyahat eden yabancıların ellerinde bulunan kontrol fişlerinin üst kenarlarına 3 üncü maddedeki ilk beyannamelerin remiz ve sayılarının, meselâ (1/1034) şeklinde işaret edilmesi lâzımdır.

Yukarıda yazılı hususlara göre hareket olunmasını rica ederim.

ÖZ:

***Para mukabilinde perakende
suret ile defterdarlıklardan
ikamet tezkere ve beyannamesi
temin edileceği H.***

Sayı: 2875

Maliye veznedarları tarafından pul ve kıymetli evrakın peşin para mukabilinde ve perakende suret ile satılmasına lüzum ve zaruret hâsıl olduğu takdirde veznedarlara ihtiyaç nispetinde küçük ambarlardan zimmetle pul ve kıymetli evrak verilecek ve bu suretle zimmetle aldıkları pul ve kıymetli evrakı tutacakları satış defterlerine kaydederek peşin para mukabilinde perakende suret ile bu defterden yapacakları satışın pul ve kıymetli evrak talimatnamesinin (23) ve (29) uncu maddelerinde izah edilmiş olmasına binaen ecnebi miktarı az olan ve kefalete tâbi bey memuru bulunmayan emniyet idarelerine defterdarlıklara yazacakları tezkere üzerine talimatname mucibince para mukabilinde ve perakende suret ile ikamet tezkere ve beyannamesi verilebileceği Maliye Vekâletinin 25/12/ 937 tarihli işarından anlaşılmıştır.

Ecnebi miktarı az olan ve mükellef memuru bulunmayan emniyet makamlarının bundan sonra yukarıdaki esaslar dairesinde muamele yapılmasını ve Vekâletimizle fuzulî muhaberata meydan verilmemesini rica ederim'.

Umumî müfettişliklere ve bütün vilâyetlere yazılmıştır.

20/1/1938

ÖZ:

***Mektup kaçakçılığı yapanlar H.
Ş. 2***

Sayı: 3719

1— Nafia Vekâletinden alman bir tezkerede:

P. T. T. İdaresinin inhisarına tâbi mektup ve açık mu?

habere varakalarının şehir ve kasabalar arasında işleyen otomobil, kamyon ve bilhassa otobüs şoför ve yolcularının bir çoğu kaçak olarak nakleyletikleri ve bu kaçakçılığın mezkûr şahıslar için bir itiyat ve ticaret halini aldığı,

2— P. T. T. İdaresince bu bapta alman tedbirler ve sık sık yapılan kontrol ve murakabeler mektup kaçakçılığının yapılmasına set çekemediği,

3— Mektup kaçakçılığı hazinenin zararını mucip olmakta bulunduğundan gittikçe genişleyen kaçakçılık şebekesinin faaliyetini kesmek suret ile hazine hukukunu korumak lüzum ve ehemmiyeti karşısında mücadele tedbirlerinin şiddetlendirilmesi icap ettiğinden P. T. T. İdaresinin faaliyetine zabıta ve gümrük memurlar ile jandarmaların da faaliyetinin inzıamı lüzumlu bulunduğ,

4— Esasen 376 sayılı 26 Teşrinisani 339 tarihli Posta Kanununun 47 inci maddesi zabıta ve gümrük memurlarına bu hususta salâhiyet te vermiş olduğundan kaçakçılık yapanların takip ve ele geçirilecek mektup ve açık muhabere evraklar ile beraber en yakın posta merkezine teslim edilmelerinin ve sözü geçen kanunun muaddel (40) ncı maddesi mucibince kaçak münasebattan alınacak iki katlı ücretin bu kaçağı tutanlara verilecek bir katının da bu merkezlerce tesviye edileceği bildirilmektedir.

Hazinenin zararını mucip olan bu halin önüne geçilmesinin temin buyrulması tamamen tebliğ olunur.

Umumi Müfettişliklere ve Valiliklere yazılmıştır.

25/1/1938

Ş. 2

Sayı: 3718

Tren ve vapurlardaki yolcuların eşyalarını alıp çıkaran veya koyan hamalların vaziyetlerini bazı vilâyetler muntazam bir şekilde sokamamışlardır.

Bilhassa yeni şimendiferlerin vardıkları mahallerde hamallar meselesi şimdiye kadar hiç tanzim edilmemiştir.

Şoför, kayıkçı, arabacı ve saire gibi nakil vasıtalarını idare edenler vasıtalarını bırakarak bizzat tren veya vapurlara gelmeleri, tren içinde iken yolcular ile pazarlık yaptıkları ve halkı bu yüzden tasdi ve izaç ettikleri ve bundan başka bir de kargaşalık husule getirdikleri ve bin netice intizamı bozdukları görülmektedir.

Halkı izaç eden ve bilhassa ecnebilere karşı çirkin bir görünüş şekli arz eden bu hallerin muntazam bir şekle sokulmasının temin buyrulması ve neticenin ışıarı rica olunur.

Umumî Müfettişliklere ve Valiliklere yazılmıştır.

25/1/1938

ÖZ:

Sağlık durumundan ötürü başka vilâyet kadrolarına nakil isteyen zabıta âmir ve memurları H.

Ş. 3

Sayı: 4188

1— Emniyet teşkilâtına mensup âmir ve memurlardan bazılarının; gerek kendilerinin ve gerek ailelerinin sağlık durumlarını ileri sürerek başka vilâyete nakillerini istedikleri ve bu gibi müracaatların gün geçtikçe artmakta olduğu görülmektedir. Memurların umumî vaziyetlerini tayin eden 788 sayılı memurin kanun ile 3201 sayılı emniyet teşkilât kanunu; memur ailelerinin sağlık durumlarından dolayı nakil muamelesine dair hiç bir hükmü ihtiva etmemekte ve şimdiye kadar yapılan nakil muameleleri idari bir mülâhazaya istinat ettirilmektedir. Ancak bu tarz muamele; mevcudu az olan vilâyet emniyet kadrolarında sükûn ve huzurun temini bakımından menfi tesirler ve bin netice mühim; mahzurlar tevhit ettiğinden bundan sonra bu şekildeki müracaatların terviç edilmeyeceğinin bütün polis âmir, memur ve mensuplarına tebliğini rica ederim.

2— Umumî Müfettişliklere ve bütün vilâyetlere yazılmıştır.

28/1/1938

ÖZ:

Polis memur veya komiserlerinin şifre işlerinde kullanılmaması H.

Sayı: 5166

1— Bazı vilâyetlerde polis memur veya komiserlerinin şifre memurluklarında istihdam edildikleri anlaşılmaktadır. Bir taraftan vilâyetler polis kadrolarının darlığından bahsederek takviyesini istedikleri halde, diğer taraftan da polis ve komiserleri, kanunlarla tayin edilen vazifeler haricinde istihdam etmek suret ile esasen vazifesi ağır ve kifâyetsiz olan polis kadrolarının kuvvetleri zayıflatılmaktadır. Fevkalâde mühim zamanlar müstesna olmak ve muvakkat mahiyeti aşmamak şart ile polis veya komiserlerin şifreciler gibi vazifeleri haricinde kullanılmamasını rica ederim.

2— Umumî Müfettişliklere ve bütün vilâyetlere yazılmıştır.

3/11/1938

Diğer Vekâletlerin idarecileri ilgilendiren tamimleri

GÜMRÜK VE İNHİSARLAR VEKÂLETİ

Muhasebe Müdürlüğü

ÖZÜ:

*Meskûkâtı ecnebiyesin 1 /7/937
iptidasından kânunuevvel 931 sonuna
kadar altı aylık vasatı fiyatı H.*

1/937 iptidasından kânunuevvel 937 sonuna kadar altı aylık kambiyonun vasatı fiyat cetveli hakkında Nakit İşleri U. Müdürlüğü sözü ile Maliye Vekâletinden Muhasebe Müdürlüğüne gelen 5131-5/579 sayılı ve 12/1/938 günlü yazısının benzeri aşağıya çıkarılmıştır.

Gereğince muamele yapılması tebliğ olunur.

22/1/1938

MALİYE VEKÂLETİ

No: 5131-5/579

**Zirde muharrer meskûkâtı ecnebiyenin 1 Temmuz 937 iptidasından
Kânunuevvel 937 sonuna kadar altı aylık vasatı fiyatıdır**

		Kr.	Pr.		Kr.	Pr.
Frank	Fransız	4	20 Şiling	Avusturya	23	35
Dolar	Newyork	126	10 Pezeta	İspanya	7	30
Liret	İtalya	6	30 Mark	Almanya	50	30
Belga	Belçika	21	15 Ley	Romanya	1	—
Drahmi	Yunanistan	1	10 Dinar	Yugoslavya	3	—
Frank	İsviçre	29	— Yen	Japonya	36	20
Leva	Bulgaristan	1	25 İngiliz	Lirası	627	5
Florin	Felemenk	69	30 İngiliz	Lirası	647	5
Kuron	Çekoslovakya	4	20 Ruble	Rusya	21	35
Zloti	Lehistan	23	35 Mısır	İsveç	32	15
Pengö	Macaristan	25	— Kuron			

Damga resmine tâbi evrak ve senedatta zikrolunan ecnebi meskukâtın Vekâletçe her altı ayda bir tayin ve ilân olunacak fiyatlar üzerinden Türk parasına tahvil edilerek ona göre damga resminin hesap ve istifa edilmesi 28/Mayıs/938 tarih ve 1324 numaralı damga kanununun onuncu maddesi iktizasından bulunmasına mebnî yukarıda yazılı ecnebi meskûkâtın fiyatları Türk parası olarak geçen altı ay vasatısı üzerinden bu kere bit tayin hizalarında gösterilmiş olduğundan l/Kânunusani/1938 iptidasından itibaren altı ay müddetle damga resminin mezkûr fiyatlar üzerinden hesap ve istifası hususu tamimen tebliğ olunur.

ÖZÜ:

***Türk bira fabrikaları (Bomonti -
Nektar) şirketi hisse senedi H.***

NAKİT İŞLERİ U. M.

U. No. 5150/1

H. No. 825

Teminat olarak kabul edilen millî esham ve tahvilâtın kânunuevvel 1937 ayma ait olmak üzere 17/1/1938 tarih ve 5152-1/824 numaralı tahrirâtı umumiye ile bildir ilen vasatı fiyat cetvelinde Türk Bira Fabrikaları (Bomonti - Nektar) şirketinin itibarî kıymeti 100 İsviçre franklık hisse senedi fiyatının geçen aya nazaran yüzde 21 noksanlıkla 7.10 liraya tenezzül ettiği görülmüştür.

Yedinizde teminat olarak kabul edilmiş mezkûr hisse senetleri mevcut bulunduğu takdirde 1/7/1935 tarih ve 30/1101 numaralı tahrirâtı umumiyesin beşinci maddesinde bildir ilen esaslar dâhilinde muamele ifası beyan olunur.

17/1/1938

**Teminat olarak kabul edilen Millî esham ve tahvilâtın
Birinci Kânun 1937 ayma ait vasatî fiyat cetveli**

Aylık vasatî		fiyatı	Son muamele Lira K. tarihi L. K.
Hisse senetleri İtibarı kıymet			
İş Bankası (Hâmiline) 10 T.L.		10,30	
Emlâk ve Eytam Bankası 50 TL iş olmamıştır 4/9/936			34
Anadolu demiryolu %60 300 Fr. 25,50			
Anadolu demiryolu %100 500 »		43,10	
T. Bira fabrikaları			
(Bomonti - Nektar) 100 İs.Fr.		7,10	
Kozlu kördür işleri			
(Hâmiline) 10 T.L.		10,50	
Tahviller		Tertip	
Anadolu demiryolları I,II 500Fr.		40,39	
» » III 500Fr.iş olma- 12/11/1937		41,30	
miştir.			
» mümessil 450 İs.Fr.		39,81	

1/7/1936 tarih ve 30/1101 numaralı tebligatı umumiyesin üçüncü maddesinde Vekâletim Nakit İşleri U. Müdürlüğü tarafından gönderileceği bildirilen aylık vasatî fiyat cetvellerinden birinci kânun 1937 ye ait olanı yukarıya yazılmıştır.

Bu hususta evvelce verilmiş olan talimat dairesinde muamele ifası tebliğ olunur.

ÖZÜ:

**Borçlanma kanununun 2 inci
maddesi H.**

MİLLÎ EMLÂK Md.

Sayı: 32701/15/1397

Bazı defterdarların, borçlanma kanununun 2490 sayılı kanunla ilga edilmiş olduğu kanaatinde bulundukları ve

bu itibarla Sıhhat Vekâleti tarafından yerli halka arazi tevzi sırasında tatbik edilmek isten ilen borçlanma kanununun tatbikine mûmanaata ettikleri cari muhabereden anlaşılmaktadır.

1— 2490 sayılı kanunda, 716 sayılı borçlanma kanunu hükümlerinin ilga edildiğine dair sarahat olmadığı gibi mezkûr kanunun mülga bulunduğu hakkında başka bir hüküm de mevcut değildir.

Bu itibarla 716 sayılı kanunun meriyetinin kabul edilerek Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Vekâleti tarafından yapılan tevziatta mezkûr kanunun tatbik olunması,

2— Tevziatı Vekâletimiz tarafından yapılmakta olan topraklar hakkındaki borçlanma muamelesinde 341 müvazene-i umumiye kanununun 23 üncü maddesi mucibince muamele yapılması ve bu topraklar bedellerinin on müsavi taksitte tahsil edilmek üzere senede bağlanması,

3— 12/6/936 tarih ve 2/4810 sayılı Vekiller Heyeti karar ile muhacir yerleştirilmek üzere ayrılmış bulunan Ankara, Yozgat, Kayseri, Niğde, Konya, Seyhan, Çorum, Tokat, Bolu, Bilecik, İçel, Aydın, Muğla, Isparta, Burdur, Manisa, Denizli, Antalya, Balıkesir, İzmir, Elâzığ Van, Muş, Diyarbakır, Ağrı, Kars ve Sivas vilâyetlerde İkinci Umumî Müfettişlik mıntakasında ve Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Vekâletinin muhacir yerleştirmeye lüzum görüp bildireceği ve Vekâletimizin tasvip edeceği sair vilâyetlerde muhacirlerin yerleştirilmesi bitinciye kadar arazi tevzi olunması temenni olunur.

26/1/1938

ÖZÜ:

***Damga resmi cezalarının affı
hakkındaki arzuhallerin gönderilmesi
işinde buna mahsus olan formüllerin
kullanılması H.***

VARİDAT U. M.

Ş. III

Sayı: 24309/37

1649/132

2/8/933 tarihli ve 16394/62 numaralı yazıya ektir:

Kendilerinden damga resmi cezası aranılan mesuller tarafından ver ilen af arzuhallerinin Vekâlete ne suretle gönder ileceği ve buna dair olan yazının neleri ihtiva etmesi lâzım geldiği bildirilmiştir.

Bazı mahallerce bu bapta yazılara isten ilen malûmatın tam olarak derç edilmemesi yüzünden muhaberelele iş uzamaktadır.

Bu mahzuru bertaraf etmek ve fuzulî muhabereye mahal bırakmamak üzere bahse mevzu af yazısı bir formül halinde tespit edilerek tap ve tevzi edilmiştir.

Bundan sonra af işlerinde mezkûr formüllerin doldurularak arzuhallerle birlikte gönderilmesi ve bilhassa affı isten ilen cezanın tahakkukunu mucip olan zabıt varakası adediyle her zabıt varakasının muhtevi olduğu ceza miktarının mezkûr formüllerin ceza miktarı hanesi ile zabıt varakası adedi hanesinde gösterilmesine dikkat edilmesi;

Zabıt varakası adet itibar ile fazla olduğundan dolayı muhteviyatları bu hanelerde gösterilmediği takdirde bu cihetin formüle eklenecek bir liste ile bildirilmesi;

Tamimen tebliğ olunur.

17/1/1938

ÖZÜ:

***Damga resmi kanunu izah
namesinin 82 inci sayfasının
50 inci numarasının 3 üncü
bölümünün tashihine dair***

Ş. III

Sayı: 24372/97

38516/126

1341 senesi müvazene-i umumiye kanununun 8 inci maddesinin tadiline dair olan 833 numaralı ve 6/5/926 tarihli kanun mucibince ferağ ve intikal ilmühaberleri muhtevi oldukları meblâğ miktarına göre 10/ 15 ve 50 kuruş olarak kıymetlendirilmiş olduğu halde damga resmi kanunu izah namesinin 82 inci sayfasının 50 inci numarasının 3 üncü bölümünde bu miktarlar bir tabı hatası olarak 15, 20 ve 50 kuruş olarak gösterilmiştir.

Herhangi bir yanlışlığa meydan verilmemek üzere izah namenin mevzuu bahis sayfasındaki tabı hatasının, «100 liraya kadar olanlar 10, 500 liraya kadar olanlar 15, 501 lira ve daha fazla olanlar 50 kuruş kıymetinde satılır.» şeklinde tashihi ve keyfiyetin mülhakata da tebliği temenni olunur.

12/1937

ÖZÜ:

***Hâkimlerin şubat aylıklarından
yapılacak tevkifat H.***

BÜTÇE VE MALÎ KONTROL U. M.**Ş. II**

Sayı: 131106/4

135

Çok çocuklu hâkimlere yardım hakkındaki 3253 sayılı kanunun 1 inci maddesinin (D) bendi mucibince Umum

hâkimlerin şubat maaşlarından birer lira kesilmesi icap etmektedir.

Mezkûr kanunun tatbik şekline ait olup 1/12/1937 tarihli ve 131106-4/6018-110 sayılı tahrirâtı umumiye ile tebliğ olunan talimatnamede bu hususta kâfi izahat bulunmakla beraber kanunun ilk tatbik yılı olmak itibar ile herhangi bir yanlışlığa mahal kalmamak üzere mal memurlarına bu cihetin bir kere daha hatırlatılması faydalı görülmüştür.

Keyfiyetin lâzım gelenlere tebliğini rica ederim.

ÖZÜ:

**2/2908,2/3350 ve 2/4/22 sayılı
kararnamenin meriyetten
kaldırılmış olduğu H.**

Ş. II

U. No. 13173/8

H. No. 6106/112

1111 sayılı askerlik mükellefiyeti kanununun 36 ncı maddesini değiştiren 2907 sayılı kanunla, 788 sayılı Memurin kanununun 7 inci maddesine bir fıkra ekleyen 3140 sayılı kanuna kısa hizmete tâbi olanların askerlik işlerini tanzim. etmiş olduğundan, Lise ve Yüksek mektep mezunlarından askerlik hizmetini ifa etmeyenlerin memuriyete alınmalarını bazı takyidata tâbi tutan 2/2908,2 3350,2/4122 sayılı kararnameler 2/11/1937 tarihli ve 2/7597 sayılı İcra Vekilleri Heyeti kararnamesi ile meriyetten kaldırılmıştır.

Binaenaleyh Lise ve Yüksek mektep mezunlarının memuriyete alınmaları Memurin kanunu ile zeyil ve tadillerinin koyduğu umumî hükümlere tâbi olacaktır.

Ona göre muamele yapılmasını ve keyfiyetin mülhakata da tebliğini rica ederim.

8/12/1937

Tekaüt ve yetim aylıkları

**1/1/938 den 1/2/938 ze kadar İç Bakanlıkça işi biten emekli
ve öksüzler maaşı tahsis listesi:**

Memuriyeti ve ismi	Nev'i tahsis
Mazgirt kazası nüfus kâtibi ölü Süleyman Aydın	Yetim
Havran nahiyesi müdürü ölü Sedat Ergüven	»
Mahmutbey nahiyesi nüfus memurluğundan mü- ekait Ahmet Server	»
Uşak kaymakamlığından mütekait ölü Ali Asaf	»
İstanbul vilâyeti Dâhiliye evrak muhafızı İbrahim	»
Balâ nüfus memurluğundan Vekâlet emrinde Mu sa Ülger	Tekaüt
İnebolu Hususî muhasebe memuru Ahmet Tünay	»
Şavşat kazası eski Hususî muhasebe memuru ve İn hisarlar Havza Takip memuru Nuri Bengi	»
Tokat Hususî muhasebe kâtipliğinden Vekâlet emrinde Abdullah	»
Yenişehir Hususî muhasebe tahsildarlığından Vekâlet emrinde Halil Dengiz	»
Şebinkarahisar Tahrikât kâtipliğinden mütekait ölü Hüsnü	Yetim
Konya mektupçuluğundan mütekait Ahmet Burhanettin	»
Amasya Hususî muhasebe eski merkez kâtibi ve İnhisarlar	
Malatya Başmüdürlüğü yaprak tütün muhasibi Kadri Uygur	Tekaüt
İzmir Hususî muhasebe müdürlüğünden mütekait Tahsin	Yetim
Darende Hususî muhasebe memurluğundan mütekait ölü Hüseyin Ruhi	»
Kıralı nahiyesi müdürlüğünden mütekait ölü Abdülhamit Hamdi	»
Muş mutasarrıfı ölü İbrahim Ethem	»
Vinçe nahiyesi eski müdür vekili Hamdi	Tekaüt
Kırkağaç Hususî muhasebe memuru Kemal Kural	»

Memuriyeti ve ismi	Nev'i tahsis
Çanakkale Daimî encümen başkâtipliğinden mütekait Memduh Ünal	Yetim
Gemlik kaymakamı ölü Ahmet Celâlettin	»
Bey obası nahiyesi eski müdürü Vehbi	»
Karaağaç kotra memurluğundan emekli Mehmet Akif	»
Fener B. T. ve Tahsil Ş. Tahakkuk memur ve kâtibi Hüseyin Adnan Onural	»
Müdevvenat ve İhsaiyat M. kâtipliğinden emekli M. Vasıf Çıfbudak	»

Makaleler

Memur Rejimleri

V — İngiltere’de Memur Rejimi

I— İNGİLİZ İDARESİNDEKİ UMUMİ PRENSİPLERİN TARİHİ İNKİŞAFINA BİR BAKIŞ.

Modern İngiliz idaresi 1855 yılı ile başlar. Heyeti nazar karar ile bir idare komisyonu teşkili ve imtihan sisteminin temini ile başlayan bu tarihten bugüne kadar İngiliz idaresi Statülerden ziyade kararnameler ve diğer talimatname ve emirlerle teşkilâtlandırılmış ve bir nizam altına alınmıştır.

Statülerin İngiliz idaresinin kuruluşunda tesiri ve yardımı olmamış değildir. Filhakika «Acte of Settlement» Parlamandan ayrı idare memurları teşkilini derpiş etmişti. 1782 kanunu da idareyi siyasî nüfuz ve tesirlerden korumak gayesi ile ortaya çıkmıştı. 1809 kanunu suiistimallere karşı memnuiyetler vazediyordu.

Bu kanunlar iyi tatbik edilememiş ve esasen organize edilmiş, hakikî bir idarenin tesisi fikrini ihtiva etmediğinden bugünkü mesul ve teşkilâtlandırılmış İngiliz idaresinin temeli icra uzvunun kararlarına istinat etmiştir.

Modern İngiliz idaresinin nazarı esasî tarih şinas Macaulay’ın Hindistan idaresi için hazırladığı meşhur raporu ile kurulmuştur.

1855 den evvel memuriyetlere tayin tamamen himaye sistemine istina ediyordu. Bu himaye kısmen siyasî, kısmen şahsî bir mahiyet taşıyordu, fakat Hindistan idaresinde yirmi senelik bir münakaşadan sonra tarih şinas Macaulay'ın raporu ile bu himaye rejimine nihayet verildi.

İngiliz idare tarihinde büyük bir ehemmiyeti haiz olan bu rapor başında Macaulay'ın 'bulunduğu bir komite tarafından 1853 yılında hazırlandı. Raporda «Hindistan kumpanyası hizmetinde çalışacak memurların imtihanla kabulü tespit edildi. Bidayette yalnız Hindistan için tatbik olunan bu rejim 1870 senesinde İngiliz yüksek idare sınıfına da teşmil edildi. Rapordaki prensipler bugünkü İngiliz idaresinin yüksek sınıfları için hâlâ tatbik olunmaktadır.» Bu sebeple raporun mühim kısımlarını aynen almak fa ideli olacaktır ⁽¹⁾.

«Şarkî Hindistan kumpanyasında çalışan memurların genç yaşta vazifeye girmeleri şüphesiz ki en ziyade arzu edilen bir keyfiyettir. Arzuya şayan diğer bir cihet de bu memurların, memleketlerindeki en iyi, en liberal ve en yüksek tahsil ve terbiyeden istifade ederek bu hizmetlere geçmiş olmalarıdır. Böyle bir terbiyenin yüksek fikrî salâhiyetleri istimal edecek herkes için en iyi bir hazırlık olduğunu tecrübe ispat etmiştir. Fakat böyle bir hazırlık İngiltere de kalan bir meslek adamına nazaran Şarkî Hindistan kumpanyası memuru için daha az şayanı temennidir.

Teklif ettiğimiz tadilâtın çok ehemmiyet verdiğimiz bir pratik tesiri olacaktır. Kumpanya memurlarının mühim bir kısmının Oxford veya Cambridge'in edebiyat diplomasının ilk derecesini haiz olanlar arasından olmasını muvafık buluyoruz.

«Burada mühim bir sual ortaya çıkıyor: İmtihan İngiltere'de kalacak bir İngiliz gencinin dikkat etmesi lâzım gelen bilgi şubelerine mi münhasır olmalı, yoksa hayatı Avrupa'da geçecek bir adam için faydasız veya az faydalı, fa-

¹ Raporun aslı E. M. Sait ve D. P. Barrows tarafından neşredilen «British Politics in transition» ismindeki kitapta mevcuttur.

kat Şarkî Hindistan kumpanyasının memuru için faydalı olan bilgi şubelerine de teşmil edilmeli mi?

«Fikrimiz şudur ki imtihan, bir İngiliz gencinin memlekette kalacağım düşünerek hazırlandığı bilgi şubelerine inhisar etmelidir.

Hindistan idaresinin müstakbel hâkimlerini münhasıran Hindistan'a mahsus bilgileri öğrensınler diye Avrupa kültür ve edebiyatından mahrum etmek, aklımızdan geçmemelidir. On sekiz, yirmi yaşına kadar herhangi bir meslek fikri hesaba katılmaksızın gençlerin umumî bilgilerini arttırmak endişesi tahsil ve terbiyenin esas olmalıdır. Bu yaşlardan sonra gençler girecekleri mesleğin hususi bilgilerde meşgul olmağa başlamalıdır. Müttehid krallığın bütün ülkelerinde tatbiki şayanı arzu olan aşağıdaki cetveli arz ediyor uz:

İngiliz lisanı ve edebiyatı:

Kompozisyon	500
Tarih	500
Umumî edebiyat	500
Yunan edebiyatı	750
Lâtin edebiyatı	75
Fransız edebiyatı	375
Alman edebiyatı	375
İtalyan edebiyatı	375
Riyaziye	1000
Tabii ilimler	500
Moral ilimler	500
Sanskrit	375
Arapça	375
	6,875

Fikrimizce azamî miktarı 6,875 olan notun yarısından fazlasını alanlar muvaffak addedilmelidir. Klasik kültürle beraber aynı zamanda iyi bir riyaziyece olan bir namzet muvaffak demektir. Riyaziyece olmayıp fakat klasik kültürü olan bir namzet, kendi memleketinin tarih ve edebiyatını iyi biliyorsa muvaffak addedilebilir.

İmtihanların neticesi ilân edildiği zaman muvaffak namzetler henüz Şarkî Hindistan kumpanyasının memuru olmayıp sadece memurdur.

Kanunun kırkinci maddesinden alabiliyor ki şarka gitmeden evvel bu gençler bir mülâzimet devresi ve ikinci bir imtihan geçirmek mecburiyetindedirler. O halde mülâzimet devresinde tetkik mevzuu neler olmalıdır? İkinci imtihanın mahiyeti nedir?

«Fikrimizce namzetlerin mülâzimet devresinde dört mevzu üzerinde çalışmaları lâzımdır:

- 1 — Hindistan tarihi,
- 2 — Hukuk,
- 3 — Ticarî ve malî ilimler,
- 4 — Şark dilleri.

Mülâzimet devresi bir yıldan aşağı, iki yıldan yukarı olmamalıdır.

Devre imtihanları yapılmalı, bir sene mülâzimet devresi geçirmeyen bir genç imtihana girmek hakkını haiz olmalı, iki senenin hitamında bu imtihanı geçmek mecburiyeti vazedilmelidir. Bu imtihanların mevzuu yukarıda işaret ettiğimiz dört tetkik şubesine inhisar etmelidir.»

Maeaulay'ın raporundan başka yine 1853 de Sir Stafford Northcote ve Sir Charles Trevelyan tarafından tahrik edilip bir hazine komitesi tarafından hazırlanan rapor nefsi İngiltere idaresinde serbest müsabaka imtihanları açıyordu.

Fakat Parlman bu hareketlere karşı lakayt kaldı. Ancak iki sene sonra ve Gladston'un yardımı ile kabine müsabaka imtihanlarını değil daha ziyade basit bir deneme imtihanını kabul etti. 1855 Heyeti nuzzar kararı modern idare tarihinde ilk defa olarak bir «İdare komisyonu» nu tesis etti ve memurların asgarî bir ihtisas ve bilgi sahibi olmaları prensibini ortaya koydu.

Deneme imtihanları 1860 da mahdut müsabaka imtihanlarına inkılâp etti. 1870 de bir Heyeti nuzzar kararı serbest müsabaka imtihanlarını duhul için birinci şart olarak kabul etti.

Müteakip yirmi yıl himaye edilen memur yerine serbest müsabaka imtihanlarında muvaffak memurun geçmesi için bir istihale devresi oldu. Bu devre zarfında hazinenin idare üzerindeki nüfuzu fazlalaştı. Ve üzerinde en ziyade durulan mesele «Tasnif» meselesi oldu. Ananevî yüksek ve aşağı sınıflar kategorisi daha evvel kurulmuştu. Fakat bu tasnifin umumî ve esaslı bir karaktere sahip olması 1870 senesin, den başlar. Bu tefrik küçük sınıflar tarafından epey tenkitlere ve münakaşalara sebebiyet vermiş, nihayet (1886 - 90) Kidley komisyonu, (1912 - 14) Mac Donnell komisyonu, (1929 - 31) Tomlin komisyonu tarafından tasvip olunmuştur. Bu vaziyet bugünkü idarenin şayanı dikkat safhalarından birini teşkil eder.

Hazinenin memur işleri üzerindeki nüfuz ve tesiri, gittikçe tenkide uğruyordu. 1894 - 95 yılında hazine kontrolü hazine ve departmanlar tarafından temsil edilen bir komisyon marifet ile yapıldı. Harp esnasında hazinenin kontrolü gevşedi. 1918 senesinde Haldane komitesi tekrar tesisini ileri sürdü. Birçok tenkitlere uğramakla beraber 1920 den sonra bu murakabe hâkim bir vaziyettir.

Muhtelif memur sınıflarını birlikler halinde organize etmek teşebbüsleri 1870 - 80 seneleri arasında akamete uğradı. 1890 senesinde posta idaresinde bu birlikler teşekkül etti ve resmî müsamahaya nail oldu. 1906 da Posta idaresi tarafından resmen tanındı. 1914 senesinde kolektif temsil sistemi umumiyetle tahtı temine alındı.

II— İBARENİN MESLEK HALİNİ ALMASI.

İngiltere’de askerî hizmetlerin bir meslek addedilmesi tarihi çok eskidir. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi Hindistan idaresi Macaulay raporu üzerine 1853 - 54 teşkilât ile bir meslek haline gelmişti. Hariciye hizmetleri ile idarenin yüksek sınıfları 1855 den sonra yavaş yavaş meslek halinde taazzuva başladılar. İngiliz idaresi, ancak 1870 senesinde memuriyete kabul için serbest müsabaka imtihanları şart olarak koşan kararname ile hakiki manada bir kariyer haline girmiştir.

İdarenin aşağı tabakalarında çalışan memurlar, yüksek idare sınıfının haiz olduğu meslek avantajlarından ve imkânlarından pek mahdud surette istifade ediyordu. 1920 de yapılan ıslahata göre gençler, orta tahsilini ikmal ettikten sonra bütün hayatları müddetince çalışabilecekleri orta ve aşağı tabakalardaki memuriyetlere girmek hakkını haizdirler. Hatta orta tahsilini herhangi surette tamamlayamayanlar imtihan vermek suret ile aynı hakkı kazanmaktadırlar. Üniversite mezunları için, idare ve askerî hizmetler itibaride olan meslekler arasına girmiştir.

İngiltere’de idare meslek olarak aşağıdaki hususiyetlere maliktir.

- 1) Mesleğe genç yaşta giriş.
- 2) Daimi hizmet.
- 3) Daha yüksek sınıflara terfi imkânı.
- 4) Muhtelif mmtaka ve şehirlerarasında nakil.
- 5) Birçok dairelerde yetiştirilme avantajları.
- 6) Siyasi bitaraftık.
- 7) Hastalık tazminatı.
- 8) İzinler.
- 9) Tekaütlük.

Terfiler ehliyet üzerine müessesistir. Çok dikkatli bir seç. me ameliyesine tevfikan yapılırlar.

İngiliz idaresinde sosyal bünyenin icaplarına tevfikan anane mühim rol oynamaktadır. İdarenin meslek olarak taazzuvu hakikî bir anane şekline intikal ettikten sonra memur haysiyeti ve şerefi meselesi diğer devlet idarelerine numune olacak bir mükemmeliyeti ihraz etmiştir.

III— İNGİLİZ İDARESİNDE UMUMÎ PRENSİPLER.

İngiltere’de amme hizmeti (Public service) son seksen senenin hatta son yarım asrın eseridir. İngiltere’de bugün memurlara ver ilen «Civil Servant» tabiri ile On dokuzuncu asra gelinceye kadar kullanılan «Public officer» tabiri arasında bugünkü amme hukuku telâkkisi bakımından bir fark gözetilmektedir. Bugünkü memur tipi kapitalist demokra-

sinin ihdaslarından birisidir. Hükümet ve Belediye hizmetleri olmadan siyasî demokrasi imkânsız olacaktır. İngiltere’de memura aynı zamanda (Servant of the Crown) tacin hizmetkârı da derler. Memur halkı istediği gibi kullanan adam değil, halka hizmet eden adamdır. İngiliz demokrasisinin aldığı memur tipi ile totaliter devletlerin memur tipi arasında bariz farklar mevcuttur.

İngiltere’de memur olmak için, serbest bir müsabaka imtihanından geçmek zaruridir. Bu diğer memleketlerde himayecilik sisteminin bütün mahzurlarını önleyen bir usuldür. Bu sebeptendir ki bugünkü İngiliz memuru bir hekim, bir mühendis veya herhangi serbest meslek sahipleri kadar ihtisas sahibi olmağa mecbur olduğu gibi bu mesleklerin haiz olduğu bütün garantileri iktisap iddiasındadır. Memurların yüksek, orta ve tali derecelere ayrılması idarenin meslekleşmesini kuvvetlendirmiştir.

Memurun hattı hareketi, üzerinde en ziyade durulan bir keyfiyettir. Memurun suiistimallerine karşı tedbir alan «Corrupt Practices actes» ve hükümet sırlarının ifşasını men eden «Official Secret actes» gibi müessir kanunî müeyyidelere tesadüf ederiz. Siyasetle meşgul olanların ve Belediye Meclisi azalarının memur olmamaları hakkında teşriî hükümler mevcuttur. Memurların istifa veya tekaütlüğü beklemeden Parlamana namzetliğini koymaları menedilmiştir. Belediye intihaplarında tahdidi hükümler vazolunmuştur. Mesai saatleri dâhilinde memurların ticarî, sınaî teşebbüsler ve işlerle meşgul olmalarına müsaade edilmemektedir. Bu memnuiyet memurun mesai saatleri haricindeki vakitlerine de teşmil edilmiştir. Hususî menfaatlerle, devlet menfaatlerinin birleştirilmesi, hususî müdahalelerin amme hizmetlerine sokulması tam bir aksülâmelle karşılanmaktadır. Bu husustaki İngiliz ananesi çok kuvvetlidir. 1927 «Trade Disputes» ve «Trade Union» kanunları memurları, memurdan gayri kimselerin aza olarak bulunacakları birlik ve cemiyetlere girmekten menetmektedir. Memur birlikleri siyasî gayelerden uzak kalmaktadırlar.

Bundan başka cins bakımından bazı memnuiyetlere te-

sadûf ediyoruz» Erkek ve kadın memurlar bu bakımdan herhangi küçük bir iskandala meydan verdikleri takdirde şiddetli cezalara çarpılmaktadırlar. Ceza doğrudan doğruya azildir. Kadın memurların nikâhsız olarak herhangi bir erkekle yaşaması menedilmiştir.

Dürüst ve müessir bir amme hizmeti İngiltere'nin en sağlam ikbal ve refah vasıtası olmuştur. İngiltere idaresi ve İngiliz memuru her memlekette numune olarak gösterilmektedir. İngiliz memuru, Fransa'da ve diğer bazı memleketlerde olduğu gibi siyasî ve nüfuzlu parti ve eşhasın âleti olmaktan çok uzak kalmıştır ve kalmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinin ve diğer bazı memleketlerin Devlet ve şehir idarelerinde sık sık tesadûf edilen suiistimal skandallarına İngiltere'de rastlamak pek mümkün değildir. İngiltere idaresinin organik temeli kuvvetli bir kültüre sahip memurlardan mürekkep «yüksek idare sınıfı = Administrative Class» dır.

Yüksek idare sınıfının ve hariciye memurlarının tayininde çok tahdidi hükümler mevcuttur. Aristokrasiye ve yüksek cemiyete mensup olmayan veya buradan himaye görmeyen bir kimse diplomatik hizmetlere geçememektedir. Yüksek, idare sınıfı için de «Oxford» ve «Cambridge» üniversitelerinden mezun olmak lâzımdır. Bu müesseselerde tahsil her sınıf halk için mümkün değildir. Bu suretle bir işçinin, fakir bir adamın çocuğunun diğer üniversitelerde tahsilden sonra bu hizmetlere geçmesi pek mümkün olamamaktadır.

Eskiden iyi işleyen bu sistem Harp sonrasının İctimaî zaruretlerine uygun gelmiyor. Orta ve aşağı sınıfların çocukları memleketin İctimaî ve siyasî meselelerinde Aristokrat sınıfa nazaran daha fazla alâkadarlırlar. Bu sebeple bu sistem birçok muhitlerde tenkitlere maruz kalmıştır. Fakat. 1924 ve 1929 işçi hükümetlerinin tadil hususundaki teşebbüsleri müspet bir netice vermemiştir.

İkinci nokta siyasî bitaraftık meselesidir. Eskiden memurun vazifesi mevzuatın noktası noktasına tatbiki idi. Me-

mur siyasî temayüllerden uzak kalır, hangi parti iktidar mevkiine geçerse onun prensipleri ile amel ederdi.

Bugün vaziyet, hiç şüphesiz, değişmiştir. Yüksek idare sınıfını teşkil eden memurların her siyasî tahavvül neticesinde değiştirilmesi düşünülmemektedir. Alman ve İtalyan rejimlerinin bu husustaki icraatı İngiltere’de beklenilemez.

Fakat şurası muhakkaktır ki memurların siyasî partilerin nüfuzları haricinde kalması arzu ediliyorsa da ileri ve yeni bir siyaset takip edildiği zaman şuursuz ve menfî mukavemetle daima müşkülâtı ve tehlikeleri ileri sürerek fırsat ve imkânları düşüneyen memurlardan ayrı bir memur, tipine ihtiyaç vardır. Bu lüzum İngiltere’de tamamen hissedilmektedir. Tamamen teessüs etmiş olan memur sadakati ve dürüstlüğü yüksek idare kadrosunun geniş ve etraflı düşünceli memurları için kâfi görülüyor. İleri ve yapıcı bir idare için mutlak bir itaat yalnız başına bir mana ifade etmekten uzaktır.

İngiliz idaresindeki bu statik vaziyet birçok cihetlerden tenkide maruz kalmaktadır. Yapıcı ve geniş düşünceli memura olan ihtiyaç kendisini tamamen hissettirmiştir. Londra Üniversitesi İdare hukuku Profesörü Dr. William A. Robson bu hususta yapılacak reformun zaruretine kani olmakta, «Yüksek idare sınıfı» için muayyen üniversitelere inhisar eden müsaade kârlığın kaldırılarak tamamen serbest müsabaka imtihanlarının ihdasını ileri sürmektedir. Korkak, menfî ve aciz memur tipini ortadan kaldıracak, geniş düşünceli, müspet ve plânlı çalışabilecek kabiliyette kültürlü memurları iş başına geçirecektir. Aynı zamanda birçok iyi elemanların hususî teşebbüslerde daha iyi imkânlar bularak idareden kaçmasını da önleyecektir. İdare ile halk arasındaki seyyaliyeti temin edecek, bu, tamamen serbest müsabaka imtihanları sistemi olacaktır.

Bugünkü İngiliz idaresinin ikinci bir derdi de şudur: İdare kadrosu sınıflara ayrılmıştır. Herhangi surette bu barikatları yıkmak imkânsızdır. Dar ve kapalı bir idare bugünkü ileri cemiyete uygun görülüyor. Sir William Beve-

ridge «Hizmetin daimî oluşu idareyi bir kast haline sokmuştur.» demektedir.

Dâhilî seyyaliyeti temin etmek için bir teşkilât vahdeti icap etmektedir. İngiltere’de bugün bir idare değil birçok idareler vardır. Anavatan idaresi, Müstemleke idaresi, Hükümet hizmeti, Belediye hizmeti, Sosyalize edilen teşebbüsler hizmeti, Hariciye hizmeti vesaire. Bunlar ayrı ayrı organize edilmiştir. Gerek teşkilât, gerek çalışma bakımından birbirinden ayrı prensiplere ve usullere göre idare olunurlar. Birinden diğerine geçmek mümkün değildir. Böyle bir idarede seyyaliyet aramak beyhudedir.

Merkez ile taşra teşkilâtı arasında nakiller yapılmamaktadır. Son zamanlarda Posta ve Sıhhiye idaresi bu usule müracaat ediyor.

Gerek halk ile idare arasındaki irtibatın ve seyyaliyetin temini, gerekse idarenin içindeki sınıflar arasındaki mâniaların kaldırılması ve «kariyerin ehliyeteye açılması» prensibinin kayıtsız ve şartsız tatbiki İngiliz demokrasisinin amme hizmetlerinde bugünkü ana prensibini teşkil etmektedir.

IV— İNGİLİZ İDARESİNDE BİTARAFLIK DOKTRİNİ.

Son seneler zarfında birçok tenkitlere ve hücumlara maruz kalmakla beraber, idarenin siyasî nüfuzlara karşı bitaraftık doktrini İngiliz idare sisteminin belli başlı prensiplerinden birisidir. Bu doktrinin tatbiki gerek idarede gerek idare haricinde birçok mühim neticeler tevhit etmiştir.

Nesiller müddetince devam eden âdet ve ananelere göre idare iktidar mevkiinde olan hükümete karşı sadakatle hareket etmek mevkiindedir. İdarenin bilhassa yüksek derecelerinde bulunan memurlar şahsî kanaatlerinde serbesttirler. Umumî siyaset hakkında kent ilerinin de hususî fikirleri ve düşünceleri bulunabilir. Fakat bu düşüncelerini ancak nazırlara bil rapor halinde verebilirler, bu kanaatlerinin tatbikat sahasında inikâsından azamî surette çekinmek mecburiyetindedirler.

Bu şayanı dikkat doktrinin harp sonrasındaki en bariz tezahürünü ilk amele partisinin mevkii iktidara geçtiği esnada görüyoruz. 1923 de Mac Donald iktidar mevkiiine eline aldığı zaman idarenin yüksek kadrosunda Amele partisi prensipleri meçhuldü. Buna rağmen vazifeleri nazırlara istisnâî yardımda bulunmak olan yüksek idare kadrosu bu işte ananevî sadakat prensibinden zerrece inhiraf etmemişlerdir.

İngiliz idaresinde bu doktrinin idare üzerindeki tahdidat eskidir. 1782 - 1868 devresi esnasında İngiliz memurlarının ekserisi bilhassa gümrük, posta ve maliye memurları intihaba iştirakten men edilmişlerdi.

Bu hususta mer'î olan kanun 1925 de teyit edilmiştir. Bu mevzuata göre Avam kamarasındaki bir azalığa namzetliği koyan bir memur daha evvel istifa etmek mecburiyetindedir. Ordu mensupları da bu hükmün içine ithal edilmiştir. Mahalli idarelerdeki intihabat meselesinde tam bir vahdet görülüyor. Mıntıkadan mmtakaya tehalüf eden tatbik şekilleri mevcut olmakla beraber umumiyetle memurlar mensup oldukları dairelerin hususî kanunlarına tâbi olmaktadırlar.

Memurların siyasetle ne dereceye kadar alâkadar olacakları hakkında tasrihan ahkâm vazeden kanun veya kararname mevcut değildir. Bununla beraber İngiliz memuru siyasette faal bir unsur değildir. Siyasî mitinglere iştirak edemez. Siyasî parti mücadelelerine karışamaz.

1890 ile 1918 yılları arasındaki zaman İngiltere'de memur cemiyet ve birliklerinin teşekkülleri devrine tesadüf eder. Harbîn hemen akabinde, başlıca iki büyük memur birliğini görüyoruz: 100,000 azası olan Posta, telgraf işçileri birliği ve 65,000 azaya malik idare konfederasyonu. Bu büyük teşekküllerden başka iki yüzden fazla küçük birlikler bulunmaktadır. Bunların içinde en ehemmiyetlisi 2.000 azası olan Civil Service Clerical Association'dur.

Bu birliklerin teşekkülünü teshil eden Whitley komisyonlarının ihdası olmuştur.

1920 den bugüne kadar devam eden devir zarfında bu birlikler İngiliz idare sisteminde gayet ehemmiyetli neticeler tevhit eden faaliyet sarf etmişlerdir.

1920 yılında Posta idaresi işçileri birliği büyük bir ekseriyetle grev kararını verdi. 1921 de aynı hâdise tekrar etti. Bu seferki grev kararında işçi grubunun haricî siyaset hakkındaki efkârı hayli müessir olmuştu.

1922 de idare hakem kurumu ilga edildi. İdarenin asıl kadrosu bir komite teşkil ederek 1922 Avam kamarası intihap mücadelesine yardım kararını verdi. Bu suretle idaredeki hakem organizasyonu için müsait fikir sahibi olanların Avam kamarasında ekseriyeti temin edilmesi isteniyordu. Ve bunda muvaffak olundu.

Bunu Whitley komisyonu ile hükümet arasında tahkim usulüne mütedair müzakeratın açılması takip etti.

1926 de idare siyasî İktisadî bit faaliyet sarf etmek vaziyetinde kalmıştır. 1926 umumî grevinin neticesi olan buhran esnasındaki müzakerelerde memurin birliklerinin bazı liderleri Trade Union'larla birleşerek Amele partisinin faaliyetine yardım ettiler. Bu mesele İngiltere'de epey münakaşalara ve gürültülere yol açmıştı. Nihayet memurların tabîi ve resmî vazifelerinden gayri işler üzerinde faaliyet sarf etmemeleri tavsiye edilmiştir. Umumî grev esnasında, memurin birlikleri işsizlere malî yardımda bulunmuştur. Fakat hiç bir memur birliği ve hiç bir memur greve iştirak etmiş değildir. Bundan başka yüksek idare kadrosu memurin birliklerinin bu faaliyetinden tamamen uzak kalmış ve böyle bir harekete muvafakat etmemiştir. Hatta yüksek idare memurları cemiyetinden dört tanesi Whitley komisyonundan çekilmişlerdir.

1927 de Muhafazakâr kabine 1926 hâdiselerinin önüne geçmiştir. Trade Bisputes and Trade Union kanununun beşinci maddesi bu hususta şu hükmü ihtiva etmektedir:

Memurlar, başlıca gayesi azasının iş şeraiti üzerinde tesir ve müdahale olan herhangi bir teşekkülün, azası, murahhası ve mümessili olamazlar. Azası tamamen memur olmayan veya azası arasında memurdan gayri kimselerin bu-

hinduğu teşekküllerle alâkadar bulunan, maksadı siyâsî cılan, herhangi siyasi bir parti veya teşekkül ile doğrudan doğruya veya bilvasıta irtibat tesis eden kurumlara giremezler ve faaliyetine iştirak edemezler.

Bu sarîh kanunî hüküm karşısında artık hiç bir memur teşekkülü herhangi siyâsî parti ve grupların faaliyetine yardım veya iştirak edemeyecektir. Memur birliklerinin aynı zamanda siyâsî gayeleri de olamaz.

Muhafazakâr parti, bu suretle grevlere malî yardımda bulunan, azasının muhtelif grev faaliyetinde muavenetini isteyen ve bin netice devletin umumî nizamını ihlâl edecek hareketler lehine fili müdahalelerde bulunmak suret ile devletin menfaatleri ve otoritesi aleyhine teşkilâtlandırılmak istenen faaliyete karşı cezrî ve kat'î temayülünü izhar ve tecelli ettirmiştir.

İngiltere'de memurun birliklerinin gayeleri muhtelifdir.

Ezcümle:

- a) Whitley komisyonlarına yardım.
- b) Hizmete ait hususlarda hükümetle doğrudan doğruya veya Whitley komisyonları vasıtası ile müzakere.
- c) Diğer cemiyetlerin hücum ve müdahalelerine karşı azasım müdafaa.
- d) Matbuata karşı azasının hukukunu müdafaa.
- e) Siyâsî müdahale ve nüfuzlara karşı aza hukukunun müdafaası.
- f) Avam kamarasının kararlarına karşı müdafaada bulunmak.
- g) Amme hizmetlerinin ıslah ve tekâmülü hakkında projeler ve teklifler hazırlamak.

V — İDARÎ İHTİLÂFLARIN HALLİ.

Büyük Harpten sonraki İngiliz idaresinin en şayanı dikkat cephesi amme hizmetleri teşkilâtında istişare, uzlaştırma ve tahkim usullerinin organize edilmesidir.

1914 den evvel herhangi bir memurun çalıştığı dairenin âmirine hizmete ait meseleler için ferdan müracaat

hakkı tanınmıştı. 1906 dan beri de memurin birliklerinin idareler nezdinde temsil ve müracaat hakları kabul edilmişti. Umumî Harbe kadar bir uzlaşma ve tahkim organının tesisi düşünülmüş değildir.

Harpten sonra ilk merhale olarak «Civil Service arbitration board» kuruldu. Bu teşekkülün vazifesi hükümet ile memurlar arasında maaş ve ücretlere ve iş şeraitine ait ihtilâflarda hakem rolünü görmektir.

1919 da «Whitley Councils» 1er «Civil Service arbitration board» kurulduğu zaman tahkim usulünün bir parçası addedildi.

1922 de hükümet 4.000 lira gibi fazla bir masrafa yol açtığı iddiası ile «Civil Service arbitration board» ı ilga etti. Aynı zamanda bu teşekkül Whitley Councils'lerin faaliyetine müdahale ile itham ediliyordu. Fakat memurların müracaatı üzerine 1925 de tahkim meselesi İndustrial Court ile yapılmaya başlandı.

Yeni usule göre tarafeynden birinin müracaatı üzerine tahkim mecburî bir mahiyet alıyordu, industrial Courtun kazaî mesaisi haftalık iş saatleri, mezuniyetlere münhasırdı. Diğer ihtilâflar bu mahkemeye ait değildi. Hükümet herhangi bir ihtilâfta bu mahkemenin kararına itaati moral bir mükellefiyet olarak kabul ediyordu.

Fakat tatbikatta mesele daha başka suretle cereyan ediyordu. İdare ile memur arasındaki ihtilâflar daha ziyade tahkim mecburî bir mahiyet alıyordu. İndustrial Court verilmiyordu.

Bu mahkeme İdarî bir mahkemedir. Tesis anından beri tamamen müstakil bir vaziyet almıştır.

Mahkeme senede vasatı yirmi ile otuz dava görmektedir. Bunların ekserisi maaş, ücret ihtilâflarına aittir. Memurların maaş ve ücretlerinde umumî bir salah çaresi aranmakla beraber şurası da muhakkaktır ki hazine tarafından tespit edilen miktarlar üzerinde esaslı bir tadilât icrası mümkün olamamıştır. Mahkeme bu gibi meselelerde memleketin o andaki İktisadî vaziyetini bilhassa nazarı dikkate almağı usul ittihaz etmiştir.

Mahkeme kararlarındaki bu kifayetsizliğe rağmen memurlar umumiyetle «İndustrial Court» un hükümet ile olan hizmetine ait ihtilâflarda mühim bir unsur olduğunda müttetikirler. Bu gün de 1922 de olduğu gibi ilgası cihetine gidilmesine mümanaat gösteriyorlar.

23 Temmuz 1919 da memurun İdarî ve adlî dairesi millî konseyi (Whitley Council) kuruldu. Merkezî Whitley Council ile beraber yetmiş varan vilâyet ve daire meclisleri İngiliz idaresinde mühim bir ehemmiyeti haizdirler.

Bu teşekküllerin gayeleri şu suretle hulâsa edilebilir:

I — «National Council» m gayesi patron sıfatı ile hareket ettiği zaman devlet ile memurlar arasında mesai işirakinin temini.

II — Amme hizmetlerinde mümkün olduğu kadar randıman alınması esbabının ihzârı.

III — Memurun bütün fikrî ve tecrübî istidatlarından istifade etmek lâzım olan vesaitin temini.

IV — Amme hizmetini, idare eden umumî prensiplerin, (tayin, mesai saati, terfî, disipline müteallik hususat ve saire) tayini.

«National Council» de ferdî meseleler müzakere mevzuu olamaz. Terfî münakaşaları umumî prensiplere inhisar eder. İnzibatî hususat için de aynı kaide caridir.

V — Memurların meslekî terbiyesi ve yetiştirilmesini teşvik ve tanzim.

VI — İdare mekanizmasının rasyonel bir surette işlemesi için reform projelerinin müzakeresi.

VII — Memurlara ait kanun lâyihasının teklifi.

Bu komisyonun dâhilî bünyesi şu suretle teşekkül eder:

- a) İdareden yirmi yedi aza,
- b) Memurları temsilen yirmi yedi aza,
- c) Komisyonun reisi olarak «Hazine» den bir mümessil.
- d) Memur mümessilleri arasında bir reis muavini.

Memur birlikleri mümessilleri komisyonun tesisinden beri başlıca şu dört birlik tarafından gönderilmektedir:

- a) Posta idaresi işçileri. Bu teşekkülün 100,000 azası vardır. Komisyonunda on mümessil bulundurulur.

b) Memur konfederasyonu. 65.000 azası olan bu teşekkül komisyona 11 mümessil gönderir.

c) İlmî ve meslekî memurlar müessesesi Mütchassıslardan mürekkep olan bu zümre 8,000 kişiden ibarettir. Komisyonda iki azası vardır.

d) Yüksek idare memurlarından mürekkep olan «Joint Consultative Committee» de komisyona dört mümessil göndermektedir.

1926 dan beri bu teşekkül grev meselesinden çıkan fikir ihtilâfı yüzünden komisyona mümessil göndermekten istinkâf etmektedir.

Bu teşekküllerin maksatlarına uygun olan faaliyet sarf etmeleri zaman zaman muhtelif safhalar arz etmiştir. İlk zamanlarda çok mühim çalışmalara tesadüf etmekle beraber sonradan bu faaliyet ehemmiyetini kaybetmeğe yüz tutmuştur. Bununla beraber bazı dairelerin komisyonları hususî teşkilâtlarının bünyelerine uyarak devamlı bir hizmet ifa edebilmişlerdir.

24 bine teşrin 1921 de yapılan bir tefsir bu komisyonların mesaisi hakkında vazih bir fikir verebilir. Filhakika bu tefsirde hülasaten şöyle denilmektedir:

«Whitley Council»lerin tesisi hükümeti parlama karşı olan meşguliyetlerinden tecrid etmiş değildir. Burada parlamenter sistemin herhangi bir inhirafı mevzuu bahs olamaz. Bu hukuku esasiye prensibinin neticesi olarak Whitley sistemi memurlar hakkında mümkün olan ıslahatı yapmak gayesi ile hareket etmekle beraber, hükümet, otoritesinden herhangi bir fedakârlık yapamayacağı gibi amme menfaatlerine taallûk eden bu gibi mesai ilde mesuliyetten de kurtulamaz.

Uzlaşma meşelerinde komisyonların faaliyetinden ziyade kararnameler müessir olmuş bu komisyonlar bir icra ve tatbikat ajanı rolünü oynayamamışlardır.

Netice olarak diyebiliriz ki, bu komisyonlar, daha ziyade bir müzakere ve münakaşa organıdır.

IV — İNGİLTEREDE MEMUR AHLÂKI,

İngiliz memurlarının ahlâkî seviyesi birçok devletlerin memurlarına nazaran üstün olduğu umumiyetle kabul edilmiş bir keyfiyettir. Yalnız şurasını da işaret etmek lâzımdır ki bu yüksek ve ahlâkî standardın teessüsü 1855 ve 1870 reformlarından sonra olmuştur. On sekizinci asırda suiistimaller pek çoktu. Mesuliyet hissi hafıftı. Lâkaydi, tembellik ve disiplinsizlik birçok dairelerin umumî karakteri idi. Memurun bütün hizmeti devlete ve devletin menfaatine hasretmesi 1855 reformundan sonra temin edilmiştir.

'Bu tarihten sonra himaye sistemi kalkmış, eski memur yerine yeni tip bir memur ikamesi işine geniş mikyasta ve süratle başlanmıştır. Amme hizmetlerinde fikrî mesai, şahsî mesuliyet ve teşebbüsü istilzam eden memuriyetlerle idarenin rutin işlerinin birbirinden ayrılması bir zaruret olarak telâkki edilmiştir. Yüksek idare sınıfının başlıca karakteri olan şahsî ve fikrî meziyetle şahsî teşebbüs ve mesuliyet hissi yer bulmağa başlamıştır.

1870 ve 1900 seneleri arasında bu istihale bütün hız ile devam ederek yirminci asrın bidayetinde tam formunu bulmuştur.

İngiliz idaresinde müşterek mesuliyet hissi 1890 yılına kadar ferdî bir mahiyet arz ediyordu. 1920 den sonra bu müşterek mesuliyet telâkkisi ve müşterek çalışma esprisi İngiliz idaresinin temel taşı olmuştur.

İngiliz idaresinde istisnâî rejime müracaat etmek pek nadir hallere münhasırdır. Hariciyede vuku bulan bir memur suiistimali üzerine hazırlanan şu son memorandum İngiliz memurunun ahlâkî standardını vaz bir şekilde göstermesi itibar ile çok şayanı dikkattir:

«Memurun birinci vazifesi bölünmez sadakat ve merbutiyetini her zaman ve her fırsatta devlete vakfetmektir. Devlet memurun hususî faaliyeti ile meşgul olmaz. Fakat, memurun hareketi, işgal ettiği mevkiin ve bir uzvu olduğu devletin haysiyeti ile kabili telif olması şart ile.. Memurun

vazifesini hususî menfaatlerine tâbi kılmaması ve âlet ittihaz etmemesini istemek umumiyetle namuslu bir vatandaş olmasını arzu etmekten fazla bir şey değildir. Amme hizmeti, daha ziyade, memurdan yüksek bir ahlâkî Standard ister. Zira memurun herhangi bir şüpheden uzak olması behemehâl zaruridir.

İçtimâî hatta hareketin doğruluğunu temin için mevzu kaideler, daha ziyade ferdin şahsî meziyet ve idrakine vabestedir. Fikrimizce, bu hususta en emin rehber daima bizzat memurun şahsî haysiyetini büyük bir kıskançlıkla korumasıdır.

Halk memurdan çok sağlam bir karakter beklemektedir. Halkın ananesi budur. Bu moral standardı her memurdan istemeğe de hakkı olduğunu teslim etmek mevkiindeyiz. İdarenin vazifesi, demokrasinin hâkim olduğu bir memlekette bu arzunun tahakkukunu temindir.»

VII — TEYİN SİSTEMİ.

Kuvvetli bir idare kurmak için ilk düşünülecek şey tayin sisteminin sağlam esaslara istinat etmesidir. İlk seçme ameliyesi dikkatsizce ve gelişigüzel yapılacak olursa idarenin zaafını telâfi etmek için bilâhare başvurulacak yetiştirme çareleri kâr etmeyeceği gibi zaman da bir mana ifade etmez. Müessir bir tayin sisteminin gayesi fizik, moral ve fikrî bakımdan en seçkin kimselerin iş başına getirilmesini istihdaf etmelidir.

İngiltere’de memur standardının yüksek oluşunun en mühim sebebini tayin metotlarında aramalıdır. Bu tayin sistemim kısaca gözden geçirelim:

Yaş kaydı

Tayin esnasında ilk defa nazarı itibaren alınması icap eden kayıt yaş kayıdır. İngiltere’de bu yaş kaydı tahsil müddetine göre uydurulmak suret ile hesap edilmiştir.

İngiltere idaresinde memur tayini doğrudan doğruya

ve kat'î surette mektep sistemi ile yan yana gider. Bunun iki sebebi vardır:

a) İdare bir kariyerdir. Memur bu vazifede sırf karnım doyurmak için değil, bir mesleğe intisap etmek için girecek ve bütün hayatını buraya vakfedecektir.

b) Diğer meslek ve sanatlarda muvaffak olamayanların memuriyete sığıntı olarak girmesinin önünü almak.

Ananenin de rolünü ilâve etmek lâzım. Halkın eskidenken umumî kanaati memurun fikrî seviyesinin daima yüksek olacağı merkezindedir.

İngiltere'de tahsil seviyelerinin vasatı şöyle tespit edilmiştir:

1) On altı on yedi yaş. Orta tahsilin kısmen ikmalî. (Bizdeki orta mektep tahsili gibi).

2) On sekiz - on dokuz yaş. Tam orta tahsil. (Kolej tahsili).

3) Yirmi bir - yirmi iki yaş. Üniversite tahsili.

Aşağıdaki yaş vasat ileri de muhtelif memuriyetlere tayin haddini göstermektedir.

Namzetler	16 - 17
Kâtip sınıfı	16 - 17
Memur sınıfı	18 - 19
Âmir sınıfı (yüksek idare kadrosu)	22
Diğer yaş kayıtları da şunlardır:	- 24

Posta idaresinde kadın kâtip: 15-18, erkek kâtip ve telgrafçı 15 - 17, fabrikalarda müfettişlik 23 - 32, daktiloluk 18 - 28, gümrük memurluğu 19 - 21.'

Şu rakamlardan da anlaşılacağı veçhi ile İngiltere'de memur genç yaşta idareye girmektedir.

İmtihan tipleri.

İmtihan memurun bütün hayatınca kendisini memuriyete vakfedeceği faraziyesine istinat ettirilmiştir.

Akademik imtihanlar mekteplerde okutulan bilgi şubeleri üzerinde yapılır. Bu imtihanların gayesi namzedin tayin edileceği vazifenin icabı olan hususî ve meslekî bilgilere vâkıf olup olmadığını araştırmak değildir.

Umumî kanaat bu meslekî malûmatın vazifenin devamı müddetince öğrenileceği merkezindedir. Yüksek idare sınıfı için umumî felsefî kültür esastır. İlmî ve meslekî vazifelerde teknik imtihanlar veya bu kabiliyeti ispat eden lisanslar aranır.

Muhtelif memur sınıflarının kabul imtihanlarına şöyle bir göz atmak faydalı olacaktır.

1— Yüksek idare sınıfının imtihanları..

Yüksek idare sınıfının imtihanları Anavatan idaresi, Hindistan idaresi, diplomatik ve konsolosluk hizmetleri, beynelmilel ticaret malûmatına istinat eder. İki kısmı vardır:

1) Mecburî (800 numara).

2) İhtiyarî (1.000 numara).

Mecburî kısım şunları ihtiva eder:

Numara

1— Kompozisyon.	100
2— İngilizce.	100
3— İptidaî ekonomi.	100
4— Umumî bilgi.	100
5— Yardımcı lisan.	100

İhtiyarî kısımda altmıştan az olmamak üzere mevzu bulunmaktadır. Bu mevzular 100 den 400 e kadar numara ile kısımlandırılmışlardır. Namzetler başlıcaları aşağıda göster ilen umumî mevzulardan beş tanesini seçerler:

1— Tarih,

2— İktisat,

3— Siyaset ilmi,

4— Hukuk,

5— Felsefe,

6— Riyaziye,

7— Tabii ilimler,

8— İngiliz edebiyatı,

9— Klasikler,

10— Modern lisan ve edebiyatlar (Arapça ve acemce dâhil),

11— Sanskrit.

Hariciye hizmetine (gireceklerle diğer hususî şubelerde çalışacaklar için mecburî kısımdan bazı hususî mevzular üzerinden imtihan usulü de ikame edilmektedir.

Kompozisyon için iki saat mühlet verilir. 1933 imtihanlarında bu mevzu üzerinde şu üç sual verilmiştir:

- 1— Bir Üniversitenin hakikî vazifesi nedir?
- 2— Terakki fikri.
- 3— «Biyograf iler, bir adamın fiiliyatı değil, sözleri olmalıdır».
- 2 — Memur sınıfının imtihanları.

Memur sınıfının imtihanları için aşağıdaki listenin de ilk üç mevzuu mecburidir. Diğerleri arasından namzet üç veya dördünü seçer.

	Numara
1— İngilizce,	200
2— Hesap,	100
3— Umumî malûmat,	100
4— Basit riyaziye,	200
5— Yüksek riyaziye,	200
6— Fransızca,	200
7— Almanca,	200
8— Lâtince,	200
9— Yunanca,	200
10— Tarih	200
11— İngiliz edebiyatı,	200
12— Coğrafya,	200
13— Fizik,	200
14— Kimya,	200
15— Biyoloji.	200

3 — Kâtip sınıfının imtihanları.

Bu imtihanlar yirmi iki ile otuz yaş arasında küçük derecedeki memurlar için açılır.

Üç mevzu üzerinden imtihan mecburidir:

254

- 1— İngilizce,
- 2— Hesap,
- 3— Umumî bilgi.

Aşağıdaki mevzulardan bir tanesini namzet seçecektir:

- 1— Fransızca,
- 2— Almanca,
- 3— Tarih,
- 4— Coğrafya,
- 5— İktisat.

Bu imtihanlardaki suallere kısaca cevaplar vermek mecburidir.

Bütün bu imtihanların gayesi namzedin umumî bilgisi üzerinde bir deneme yapmaktır. Yoksa hususî meslek kabiliyeti hakkında bir araştırma mevzuu bahis değildir.

Tayin için normal yol serbest müsabaka imtihanları yolu olmakla beraber «Memurin komisyonu» tarafından diğer metotların serbestçe kabulü de mümkündür. İmtihan metotlarını şu şekilde hulâsa edebiliriz:

- 1— Serbest tahrirî müsabaka imtihanı.
- 2— Serbest şifahî müsabaka imtihanı.
 - a) Tahrirî seçme imtihanı ile beraber
 - b) Tahrirî seçme imtihanı yapılmaksızın.
- 3— Müsabaka imtihanı. (Hükümet hizmetleri için ancak bazı sınıf veya sınıflara açılan imtihan.
 - a) Serbest tahrirî müsabaka imtihanı.
 - b) Serbest şifahî imtihan.
- 4— Sıhhat, yaş ve ahlâk kaydı üzerine yapılan tayin.
 - a) Ehliyet imtihanı ile tayin.
 - b) Tahrirî müsabaka imtihanını müteakip tayin.

Kâtip sınıfı umumiyetle müsabaka imtihanı ile tayin edilirler. İlmî ve meslekî ve teknik kadrodaki memurlar serbest şifahî müsabaka imtihanı ile tayin olunurlar.

Seçme daireleri.

İngiliz tayin sisteminin seyyahiyetinde son senelerde ihdas edilen seçme dairelerinin mühim tesiri olmuştur. 1909 da mahdud müesseseler için tesis edilen bu daireler

1911 yılında sıhhat sigortası direktörlerinin, daha sonra,, adliye kadrosunun, maarif müfettişlerinin tayinine teşmil edilmiştir.

Harbi müteakip bu komisyonların faaliyeti daha ziyade ehemmiyet kesp etmiş, idaredeki âmir ve memur sınıfının tayininde tatbik olunmuştur Seçme dairesi Selection board) bugün İngiltere’de tayin metodunun lazımı gayri müfarike olmuştur.

Seçme daireleri, memurin komisyonunu ve alâkadar daireleri temsilen iş görürler. İmtihanları yapan bu dairelerdir.

Bu seçme sistemi hakkında «memurin komisyonlarının ve birçok seçme dairelerinin azalışında bulunmuş olan Sir Stanley Leother 1923 senesinde şöyle diyordu:

«Böyle bir komitenin bir taraf lığını teminde hiç bir müşkülât mevcut değildir. Tarafgirlik yapması mevzuu bahis lazım. Komitede de böyle bir şey düşünemez. Zamanla ihtisas kesp etmeleri hasep ile bu komite azasının herhangi bir namzedin kabiliyeti hakkındaki intibaları şaşmaz bir hale geliyor. Namzette de imtihanın bitarafları hakkında iyi bir kanaat hâsıl olmaktadır.»

Hulâsa umumî efkâr üzerinde olsun, namzetlerde olsun yaptığı iyi tesir dolayısı ile bu komiteler İngiliz idaresindeki tayin metodunun belkemiğidir.

Şurasını işaret etmek lâzımdır ki terfi için yapılan seçmelerde salâhiyet tamamen ve münhasıran alâkadar dairelere aittir. Memurin komisyonunun bu meselede rolü yoktur.

Harpten sonra terfi «National Whitley Council» tarafından yapılıyordu. Her nezaret başlıca daire âmirlerinden mürekkep bir veya bir kaç terfi komiteleri tesis etmiştir.

Bu meselede hâkim olan üç kaide vardır:

- 1) Daire âmirinin mesuliyeti mutlaktır.
- 2) Bütün tayinlerde esas düşünce amme hizmetinin randımanını ve müsmiri yetini arttırmaktır.
- 3) Terfilerde herhangi bir tesir ve müdahale mutlak, şekilde kabul edilmemelidir.

Terfi komiteleri, daire âmirlerini yıllık raporlarla tenvir ve irşat eder. Memurlar da bir mümessil vasıtası ile terfi komitelerinde lâzım gelen mütalaalarda ve istişarelerde bulunabilirler. Terfie müstahak her memurun bir müracaat hakkı tanınmıştır.

Herhangi bir ihtilâfta son söz daire âmirinindir. Memurin mümessilleri bu hususta mühim faaliyette bulunmakla beraber netice üzerinde tesirleri pek azdır.

Tayin sisteminde mühim bir nokta da şudur: Tayinler herhangi bir dairede her sene münhal olan yerler iyice tespit edildikten sonra ilân edilirler. Müsabaka imtihanlarında derece kazananlar sıra ile bu münhallere tayin olunurlar. Memurin komisyonunun vazifesi bu dereceleri sadece tespit etmektir.

Hulûsa; ehliyet sistemi üzerine tayin prensibi birçok nesiller, dikkatle, ihtimamla ve büyük bir kıskançlıkla tatbik edilmiş ve İngiliz umumî hayatında bir ananenin teessüsünü intaç etmiştir.

Memurin komisyonu, resmî mektepler ve Üniversite tahsili ile hemahenk bir imtihan metodunu istisnasız kullanarak idareye İngiliz maarif sisteminin en iyi mahsullerini seçmek endişesi ile müteharriktir. Sistemin esası İngiliz tahsil hayatındaki muvaffakiyetin İngiliz idaresi içinde en iyi çalışma sahalarına namzet olduğu ve İngiliz idaresinde fikrî hâkimiyetin tesisi zarurî bulunduğu telâkkisidir.

Memuriyetin genç yaşta başlaması İngiliz idaresindeki eski statik ve dar zihniyet yerine koyu bir dinamizmin geçmesi endişesindendir. Filhakika fikrî sahada iyi yetişmiş genç İngiliz memuru idarenin rutin cephesindeki aksaklıkları kendi fikri enerjisi ve genç kabiliyetleri ile telâfiye çalışmaktadır.

Bir kelime ile hulûsa edersek şimdiye kadar tetkik ettiğimiz ve bundan sonra tetkik edeceğimiz modern devletlerin memur rejimlerinde, İngiliz tayin sistemi, nazârî ve tatbikî cephesi ile fevkalâde muvaffak bir sistem olarak görünecektir.

VII — İDAREDE MUTEHASSISIN ROLÜ.

İngiltere de idare ve amme hizmetleri muhtelif sebepler dolayısı ile her gün daha fazla artan umumî bir alâkayı celp etmektedir. Harpten sonra birçok kabineler sırf idare ve memur meseleleri dolayısı ile çok müşkül vaziyette kalmışlar ve Avam kamarasında hatta âdemi itimatla karşılanmışlardır. İdarî teşkilât ve personel meselesinin bir idareyi felce uğratabileceği ve asıl maksadın tamamen zıyayını mucip olacağı kanaati kafalarda yerleştiğinden beri hemen her memlekette İdarî meseleler üzerinde her sınıf halk alâkasına göre zihin yormaktadır. Amerika'da İçtimaî ıslahat programlarının istenen müsmir neticeyi tamamen elde edememesinde yetmişmiş, fikrî ve meslekî standardı yüksek memur kadrosunun âdemi mevcudiyeti mühim rol oynamıştır. Amerika'da bu vaziyet mütalaa edilirken daima İngiliz idaresi ve İngiliz memuru ele alınarak ölçülüp biçiliyor. Bu vaziyet İngiliz idaresinin hariçte ve dâhilde celp ettiği alâkayı göstermesi itibar ile şayanı dikkattir.

İngiliz idaresindeki bu teşkilât ve personel salahına rağmen halli icap eden bazı meseleler de mevcuttur. Bunlar arasında mütehassısların statüsü meselesi bulunuyor. Bu mesele idaredeki mütehassısların 1919 senesinde teşkilatlanması hareketi ile başlamıştır.

İdare, umumiyetle memurlar (official) dan mürekkep bir halitadır. Bu kadronun muhtelif kategorileri rutin işleri görürler. Bu memurlar ehramının başında elitlerden mürekkep âmir sınıfı (Administrative Class) bulunur. Tâli memurlarla (Clark) bu (Corp d'elite) arasında diğer sıkışan bir orta tabaka, «Executive Class» vardır.

Bu ananevi Clerical, Executive ve Administrative sınıflara yabancı diğer bir zümre gün geçtikçe yerini yapmağa çalışıyor. Devletin muhtelif iş sahalarında hususî bilgiye, ihtisasa, tecrübeye olan ihtiyaç böyle bir mütehassıs sınıfın doğuşuna zemin hazırlamıştır. Devlet en büyük patrondur. Sınai hayattaki murakıp rolünü oynarken

geniş bir spesyalist zümresini eli altında bulundurmak mecburiyetindedir.

1855 yılında modern İngiliz idaresinin temeli memurun komisyonunun tesisi ile atılırken devlet idaresindeki mütehassıslar, hukukçulara inhisar ediyordu. Bugün cemiyet hayatının bütün safhalarına muhtelif şekiller altında elini uzatan idarenin on binden fazla mütehassısı vardır. Bir ihtisas ve teknik devrini yaşadığımız şu sırada modern devletin amme hizmetlerinde mütehassısa kıymet vermemeğe imkân yoktur.

1920 yılından beri İngiliz idaresinin yeniden teşkilâtlandırma temayülü bütün hız ile devam etti. Bu tekâmülün bariz vasfı insicama, vahdete doğru gidiştir. Teknik olmayan hizmetler tiplere irca edilmeye çalışılmıştır. Executive Clerical sınıflardaki hizmetlerde basitliğe doğru bir temayül görünüyor. 1920 yılından sonraki tekâmülün diğer esaslı bir vasfı da hizmetler arasında ve muhtelif sınıflardaki memurlar arasında bir gaye vahdeti, bir «Esprit de Corps» tesis etmek olmuştur.

Bu zihniyeti en iyi benimseyen Millî müdafaa hizmeti olduğu muhakkaktır. Herhangi bir memur falan dairenin memurundan ziyade her şeyden evvel amme hizmeti gören bir memur olduğu telâkkisi ile iş görürse o kimsede bir şuur teşekkül etmiş demektir. İngiltere’de harpten sonra başlayan «Reorganization» hareketi işte bu ruhun teessüsüne hizmet etmiştir.

Fakat meseleyi teknik memurlar cephesinden görececek olursak vaziyet değişecektir.

Teknik hizmetlerde çalışan personelin statülerinde, oldukça mühim bir tehalüf göze çarpar. Bu sınıfın resmî bir teşekkülü olan «The Institution of professional Civil servants» meslekî memurlar müessesesi on bir bin azaya maliktir. Bu teknisyenler bugün 120 muhtelif hiyerarşiye ayrılmış ve 450 muhtelif maaş derecelerine tâbi tutulmuştur. Halbuki teknik olmayan memuriyetlerde çalışan personel yirmi dört muhtelif hiyerarşiye tâbidir..

Bu karmakarışık ve insicamsız vaziyet karşısında tek-

nisyenlerin statülerini de asıl idare kadrosuna uydurmak temayülü kuvvetleniyor. Fakat spesyalistlerin yüksek idare kadrosuna geçirilmesi pek nadir hallere inhisar etmiştir. Bu kanun küvetindeki bir teamülün neticesidir. İdarî kabiliyetleri tanınmış herhangi bir teknisyenin İdarî makamlara geçirilmesine bu teamül mühim bir engel teşkil ediyor ve idareyi birçok kabiliyetlerden mahrum bırakıyor.

Tomlin komisyonu posta idaresi için hazırladığı raporda şu fikri ileri sürüyor:

«Müteakip yıllarda, bazı teknisyen memurların İdarî vazifelere naklini bekleyebiliriz. Ve bu olmalıdır. Fakat Posta idaresinde teknik vazifelerde bulunan hiç kimsenin İdarî vazifelere geçirilmediği de bir vakiadır.»

Maaşlar meselesinde de vaziyet şayanı dikkattir. Nezaretlerdeki en yüksek maaş 3.000 sterlini bulduğu halde İlmî, meslekî memurların en yüksek maaşı 2.500 liradan yukarı çıkamıyor. Meselâ Posta idaresinde Müsteşar 3.000 sterlin aldığı halde başmühendis 1.650 sterlin (yıllık) alıyor. Başmühendisin emri ve kontrolü altında otuz bin memur ve işçi vardır. Ve yüz milyon liradan fazla malî bir mesuliyet altındadır. Senede 25,000 sterlin alan ancak dört teknisyen mevcuttur.

İdarî teşkilât ve bürokrasinin malûm ehramı teknisyenin mesaisini ve amme hizmetlerindeki rolünü kolaylaştıracak ve teşvik edecek mahiyette değildir. Teknisyen başında İdarî sınıftan ve yüksek bir memur (Müsteşar) bulunan İdarî hiyerarşi içinde sesini duyurmak için çok yorulmak ve ekseriya beyhude yorulmak mecburiyetindedir. Nazırla daimî temas halinde bulunan idare kadrosudur. Bu sebeple İngiltere’de nezaretlerin İdarî teşkilâtın bugünkü vaziyeti dolayısı ile mütehassıslardan daha fazla randıman alınmadığı ve bilgi ve ihtisasına müracaat olunmadığı daimî bir şikâyet noktası olarak kalmaktadır. Bürokrasinin malûm kaideleri mütehasssın mesaisini ve raporlarını ekseriya nazırın gözünden uzak bırakmaktadır.

İdarî fonksiyon, yani muayyen bir siyaset tayini ve idareye umumî istikamet tevcihi, tanzim edilmiş bir siyasetin icrasından şok ayrıdır. Mütihassısın vazifesi siyaseti ve idari veçheyi tayin değil, istişare fikir beyanıdır.

Mütihassısın bu vazifesi İngiltere’de yapılıyor mu? Kuvvetli İngiliz idaresinin zayıf noktası işte burada görülüyor.

Posta idaresinde Bridgeman komitesi bu zayıf noktayı hal için bir çare aramış ve hususî bir daire ile bu mahzurun önüne geçmeğe çalışmıştır.

Bu Board sisteminin diğer dairelere de yavaş yavaş tamimi mütihassısın kurtuluş hareketi olarak telâkki edilmektedir.

IX — İNGİLİZ İDARESİNDE KADIN MEMUR.

İngiliz amme hizmetlerinde kadının çalıştırılması telgraf, telefon ve yazı makinelerinin icadı ile başlar. 1870 de Posta idaresi tarafından telefon kumpanyasından bir miktar telefon memuru almıştı. 1871 de ilk defa olarak Posta idaresine on dört memur kullandı. Bu hareket erkek memurlar tarafından gerek iş, gerek ahlâk bakımından protesto edildi.

Bu itirazlara rağmen tecrübeye devam edildi. 1875 de Tasarruf bankasına 78 kadın daha alındı.

1880 de Posta idaresinin teftiş kısımlarında kadın memur kullanılmağa başlandı.

1391 de daha ileriye gidilerek kadın memurlar için imtihan açıldı. On sekiz ile yirmi yaş arasında senevi maaşı 65 - 80 sterlin olmak ve günde altı saat çalışmak üzere kadın memur alınmağa başlandı.

1951 de çalışma saati yediye ve maaş 100 isterime çıkarıldı.

Kadınlara göre ver ilen işler rutin işlerdi ve erkeklerden tamamen ayrı mahallerde çalıştırılıyordu. 1889 Ridley komisyonu raporunda: «Kadınları ayrı odalarda ve kadın nezaretçiler yanında çalıştırmadıkça müşkülâta tesadüf edileceği tabiidir.» deniliyordu.

Kadınların daha yüksek derecelere terfihi de mevzuu bahis değildi.

Diğer taraftan, kadınların mektep müfettişi ve fabrika müfettişi olarak alınması yolunda teşebbüsler yapıldı. Ve fiilhakika mahdud bazı tayinler yapıldı.

1915 de Millî sıhhat sigortası açıldığı zaman kadın memurlardan da istifade edildi. Bu memurlar ya doğrudan doğruya tayin veya şifahî imtihan usul ile almıyorlardı.

1914 de Posta idaresinde üç bin, diğer dairelerde üç yüz memur ve altı yüz daktilo çalışıyordu. Bunlar için herhangi bir terfi mevzuu bahis değildi.

Harp İngiliz idaresinin dâhilî bünyesinde derin bir tesir icra etti. Yeni nezaretler kuruluyordu. Esliha, erzak millî hizmet nezaretleri ihdas edildi. Kadın memura olan ihtiyaç her dairede arttı. Muvakkat amme hizmetlerinde iki yüz binden fazla kadın çalışıyordu. Üniversite ve kolej mezunu kızlar İdarî hizmetlere geçtiler. Devlet hizmetlerinde kadın ve erkek tefriki hemen hemen ortadan kalktı. Londra'nın her yeri bir resmî daire halini alan otelleri kadın memurlarla dolu idi.

Fakat Harp bitince vaziyet biraz karıştı. Muvakkat amme hizmetleri nihayet bulmuştu. Her daire kadrosunu yeniden tanzim ediyor, bu suretle birçok münhaller ortaya çıkıyordu. Fakat kadın memurların idaredeki çalışmaları iyi bir tecrübe devresi olmuştur.

«Kadın intihap kanunu» harbin sonunda kabul edildi. 1919 da Cinsiyet tefriki ortadan kaldıran bir kanun kabul edildi. Bu tedbirler Anavatan idaresini kadınlara açıyordu. Bütün dairelere kadın memur alınabilecekti. Yalnız hazine nezaretine kabul şeraitinin tayini Nazırlar Meclisi kararı ile olacaktı.

İngiliz idaresini harpten sonra yeniden tanzim vazifesini üzerine alan «Reorganization Committee» bu kanunları nazarı itibaren aldı. Ve bu komite bugünkü sistemin ana hatlarını teşkil eden başlıca malî dereceleri ihdas etti. Bu arada sırf kadınlara ver ilen bazı rutin işler tespit edilmişti. Bu rapor kadınların hususî bir imtihan sistemi ile memuri

yete alınmaları lüzumunu ileri sürüyordu. Fakat tatbikatta bu imtihanlar yapılmadı. Harp zamanında muvakkat memur olarak çalışan binlerce kadın memuriyete alındı. Fakat bunlardan ancak üçü yüksek idare kadrosuna, yine yalnız otuz dördü Executive sınıfa alınabildi. Diğerleri Clerical kadroya kabul edildiler.

Bu vaziyet kadınlar arasında şikâyetleri mucip oldu. Kadın birlikleri Parlmana müracaat ettiler. 1921 de Avam Kamarası kadınlara muntazam müsabaka imtihanları açılmasını kabul etti. Yeni şeraite tevfikân ilk müsabaka imtihanı 1925 de açıldı.

Bu yeni ıslahat ile kadınlar için muntazam ve serbest bir tayin metodu kurulmuş oluyordu.

1921 senesi ile 1931 senesi arasındaki zaman, kadın teşekkülleri hükümet arasında kadınların memuriyetlerde erkeklerde müsavi hukuka nail olmaları hakkında mütemadi mücadeles ile geçmiştir.

Bu mücadele esnasında 1929 yılında mesele bir «Krallık komisyonu» na verildi. Bu komisyon raporunu 1931 de neşretti. Bu raporla kadınlara birçok garantiler temin ediliyordu.

Bugün üç meselede nihâî bir anlaşma hâsıl olamamıştır:

- 1) Kadınların hariciye hizmetlerine alınması memnuiyeti.
- 2) Maaş müsavâtı.
- 3) Evlenme takdirinde kadının işten çıkarılması.

Kadınların denizaşırı ülkelerdeki hizmetlere alınması

1919 kanununda kabul edilmemişti. 1929 Krallık komisyonu bunu bir hükümet siyaseti meselesi addederek müzakere mevzuu yapmamıştı. Bu meselenin halli için Hariciye nezareti 1933 de hususî bir komite teşkil etti. Bu komite raporunu 1934 de hazırlamıştı. 1937 yılına kadar bu rapor neşredilmemiştir. Hakikat olan bir şey varsa diplomatik ve konsolosluk hizmetlerinin kadınlara kapalı kalmış olmasıdır.

Kadınlara erkek memurlara nispetle daha az maaş

maaş verilmesi bir âdet olarak teessüs etmiştir. Avam kamarası 1936 da hükümetin bir kararı aleyhinde bulunmuştur. Fakat maaş müsavâtı henüz halledilmiş değildir.

Evli kadınların memuriyetine nihayet verilmesi keyfiyeti şu sebeplerden doğuyor.

a) Kadınlar zarurî sebeplerle muhtelif zamanlarda izin almak suret ile hizmeti aksatmaktadırlar.

b) Bundan başka evli kadının her şeyden evvel çocuğu ile ve evi ile meşgul olması a ile hayatı bakımından zarurî addedilmiştir.

X — TASNİF.

1 Nisan 1929 da tespit edilen istatistiğe göre İngiliz idaresinde yapılan tasnif, memur miktarı ile beraber aşağıda gösterilmiştir:

1 — Klerikal sınıflar: İdare sınıfı

	1.140
İcra sınıfı (umumî)	4.357
İcra sınıfı (vilâyet)	11.050
Memur sınıfı (umumî)	23.265
Memur sınıfı (vilâyet)	16.577
Memur sınıfı (muvakkat)	17.325
Yazı işlerinde yardımcı	5.241
Daktilo ve stenograf	4.279
Muvakkat daktilo	3.232
Vergi tahsildarları	3.811
	90.277
2 — Müfettişler	2.154
3 — İlmî, meslekî kadro	6.504
4 — Tâlî murakabe kadrosu	8.722
5 — El işlerinde ve tali hizmetlerde	178.391
6 — Postacılar, idareciler, kapıcılar ve saire.	
	16.670

Umumî yekûn

302.718

«Clerical Classes» tâbiri ile İngiliz idaresinin yukarıdan aşağıya kadar bütün dereceleri kastedilmektedir. Teknik sınıf daha yukarıdaki bahislerde de izah ettiğimiz gibi bu sınıflara dâhil değildir.

Yukarıdaki listenin beşinci numarasındaki el işlerinde göster ilen memurların ekserisini posta idarelerindeki memurlar teşkil eder.

İngiliz idaresindeki memur kategorileri arasında yapılan bu tasnif vazifeden ziyade mesuliyet esasına istinat etmektedir.

Şu itibarla İngiltere’de başlıca üç esaslı kategoriye rastlıyoruz. Clerical, Executive ve Administrative. Buna yazı işlerindeki yardımcı memurları da ilâve edersek dört sınıfa ayırmış oluruz.

1920 de kurulan ve harp sonrasındaki ilk reform hareketi olup bugünkü sistemin esasını teşkil eden «Reorgani zation komitesinin» raporuna nazaran bu dört sınıf şu suretle tarif ediliyor:

1 — Yazı işlerinde yardımcı sınıf:

Sırf makine işlerinde, kopya işinde, mektup adresleri yazanlar, posta işlerinde pul ve damga basanlar.. Sigortalardaki küçük kâtipler. Listeleri tanzim edenler ve küçük kartları dolduranlar ve buna mümasil basit rutin işleri yapanlar.

2 — Clarical class:

Bütün umumî idarelerdeki basit yazı işleri, birinci sınıftaki memurlara verilmeyen yazılar. Meselâ emirler, muhaberat, çekler, hesaplar, talepler, talimat gibi hususâtın yazı işleri. İstatistikler ve muhassasata müteallik muamelât ve birinci sınıfta memurların murakabesi.

3 — Executive elass:

İdarenin ihtisaslaşmış şubelerindeki icra işleri bu kısma ithal etmek lâzımdır.

Bu kısım işler geniş bir sahaya yayılmıştır. Aynı zamanda şahsî teşebbüs, muhakeme gibi vasıfları istilzam eder. Her meselenin inceden inceye tetkiki lâzımdır. Daha yüksek meselelerde şahsî kabiliyet ve şahsî mesuliyet kendisini hissettirir.

4 — Administrative class:

Bu sınıfa tahsis edilen vazifeler umumî siyasetin tayini, hükümet makinesi ile mesai birliği ve amme hizmetlerinin, umumî idare ve murakabesidir.

Klerikal sınıflara aynı zamanda «Treasury class» tabiri de verilir ki nezaretler memurlarını ihtiva eder. Bu sınıflara ilâveten dairelerin klerikal sınıflarını zikretmek lâzımdır. Bunların memur miktarı evvelkilere yakındır.

Bu iki kategori arasında 1920 senesinde yapılan birleştirme teşebbüsü pek muvaffakiyet kazanmamıştır.

Her daire kendi personelinin tasnif listesini yaparken merkezî kontrole tâbidir.

— Bitmedi —

HAŞAN ŞÜKRÜ ADAL

İstanbul Emniyet Beşinci

Şube Müdürü